

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele

Kód oboru: 7506R029

Název bakalářské práce:

MOŽNOSTI VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ V PŘÍMĚSTSKÝCH
LOKALITÁCH LIBERCE

POSSIBILITIES OF SPENDING LEISURE TIME OF CHILDREN IN
THE SUBURBAN AREAS OF LIBEREC

Autor:

Eva Mičková

Vackova 381

463 12 Liberec 23

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: *prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.*

Počet:

Stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
78	0	39	3	25	5 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne 30. 4. 2008

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:

Eva Mičková

Adresa:

Vackova 381, 463 12 Liberec

Studijní program:

Speciální pedagogika

Studijní obor:

Speciální pedagogika pro vychovatele

Kód oboru:

7506R029

Název práce:

**MOŽNOSTI VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU
DĚTÍ V PŘÍMĚSTSKÝCH LOKALITÁCH LIBERCE**

Název práce v angličtině:

**POSSIBILITIES OF SPENDING LEISURE TIME
OF CHILDREN IN THE SUBURBAN AREAS
OF LIBEREC**

Vedoucí práce:

prof.PhDr.Karel Rýdl,CSc.

Termín odevzdání práce:

30.04.2008

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Eva Mičková

Datum: 28. 01. 2007

Podpis studenta:

Cíl práce:

Cílem práce je zjistit, jakým způsobem využívají volný čas děti základních škol v příměstských lokalitách Liberce a zda existují rozdíly v jejich možnostech a v zájmech o různé typy volnočasových aktivit v souvislosti s tím, zda žijí ve městě či mimo město.

Základní literatura:

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 343 s. ISBN 80-7169-195-X

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. aktualiz. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6

VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMÉKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. 176 s.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitků*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1994. 64 s. ISBN 80-210-0428-2

Prohlášení:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30.4.2008

Podpis:

Poděkování:

Děkuji prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. za metodické vedení, cenné rady a praktické připomínky při zpracování bakalářské práce.

Název BP: Možnosti využívání volného času dětí v příměstských lokalitách Liberce

Název BP: Possibilities of spending a leisure time of children in the suburban areas of Liberec

Jméno a příjmení autora: Eva Mičková

Akademický rok odevzdání BP: 2007/2008

Vedoucí BP: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala využíváním volného času dětí na druhém stupni základních škol v příměstských a městských lokalitách Liberce.

Teoretická část se zabývala výchovou ve volném čase, historickým vývojem a vznikem výchovy mimo vyučování, výchovou a vývojem dětí v minulosti a současnosti. Na závěr teoretické části jsou popsány stěžejní dokumenty využívané ve výchově a vzdělávání. Větší pozornost byla věnována kurikulárním dokumentům - rámcovému vzdělávacímu programu pro základní školy a školnímu vzdělávacímu programu.

Praktická část se zabývala využíváním volného času dětí žijících v Liberci a jeho příměstských lokalitách. Cílem bylo zjistit, zda existují rozdíly v nabídce a ve způsobu využívání zájmových kroužků a sportovních zařízení v souvislosti s místem bydliště. Průzkumu se účastnilo devět základních škol, které byly rozdělené do tří skupin. Pro průzkum byl použit dotazník vlastní konstrukce.

Klíčová slova: výchova, volný čas, volnočasové aktivity, zájmový kroužek, koníček

Summary:

The bachelor work deals with spending leisure time of second-level pupils in the suburban and municipal areas of Liberec.

The theoretical part deals with education at leisure, historical evolution and formation of out-of-school learning, upbringing and child development in the past and present. At the end of the theoretical part crucial educational documents are described. Higher attention was paid to curriculum documents, framework education programme for basic education and general education programme.

The practical part deals with spending leisure time of children living in Liberec and its suburban areas. Main objective of the research is to find out if there have been any differences in offer and way of attendance of hobby groups and sport facilities in connection with the place of living. Nine primary school facilities divided into three groups were concerned in the research.

Key words: education, leisure time, leisure time activities, hobby group, hobby

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	10
1.1 Výchova ve volném čase	10
1.1.1 Výchova ve vědě	11
1.2 Historický vývoj a vznik výchovy mimo vyučování	12
1.2.1 Vývoj a výchova dětí v minulosti a v současném světě	14
1.2.2 Volný čas v životě dětí	16
1.2.3 Pedagogika volného času jako nový obor	17
1.3 Význam a formy trávení volného času dětí	18
1.4 Funkce výchovy	19
1.5 Faktory ovlivňující vývoj jedince	21
1.5.1 Význam rodiny pro formování vztahu k volnému času	22
1.5.2 Sociálně patologické jevy u dětí	23
1.6 Formy práce při výchově ve volném čase	24
1.6.1 Rámcový vzdělávací program (RVP)	25
1.6.2 Úkoly výchovy v rodině	28
1.7 Právní normy pro trávení volného času	29
1.8 Typy zařízení pro využívání volného času	30
2 Praktická část	37
2.1 Cíl praktické části	37
2.2 Popis zkoumaného vzorku	37
2.3 Průběh průzkumu	40
2.4 Použité metody	41
2.5 Výsledky šetření a jejich interpretace	43
2.5.1 Motivace k využití volného času	43
2.5.2 Možnost využívání volnočasových aktivit ve městě	50
2.5.3 Způsob trávení volného času	57
3 Závěr	69
4 Navrhovaná doporučení	72
5 Seznam použitých odborných zdrojů	76
6 Seznam příloh	78
Přílohy	

Úvod

Pojem volný čas vyvolává v lidech příjemný pocit. V jeho průběhu je možné věnovat se činností důvěrně známým a zábavným, které přinášejí radost a uvolnění. Den se neskládá jen ze zájmových činností, ale hlavně z činností, které vyplývají z denních povinností. Nejde určit přesnou hranici mezi těmito dvěma oblastmi. Je rozdíl v chápání povinností: co jeden považuje za povinnost, pro druhého může být příjemnou zábavou a naopak (Bláha, 1980, s. 12).

Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy. Při využívání a organizaci volného času dětí má velký význam dospělá generace, jejím aktivním přístupem dochází k plnohodnotnému využívání volného času. Do volnočasových aktivit jsou zapojeni účastníci různého věku, pohlaví, sociálního postavení, profesí, odlišných zájmů a úrovně zaměření. Každá volnočasová aktivita má svoji minulost, ale i budoucnost. Vzhledem k rychlým proměnám společnosti dochází při využívání volného času ke změnám. Volný čas je prostorem pro uplatnění osvědčených a praxí potvrzených aktivit, ale také možností přístupu ke zcela novým a nečekaným způsobům využívání volného času (Hofbauer, 2004, s. 9–12).

Volný čas se může stát i nástrojem velmi vážného ohrožení. Může se jednat o experimentování s drogou, kouřením, alkoholem. Především děti a mládež z nudy překračují zákon, dopouštějí se šikany vrstevníků a příslušníků jiných etnických skupin, výtržnictví, poškozování cizího majetku, hrají na automatech. Tento malý výčet dopadu nesprávného využití volného času navozuje otázku, jak a jakým způsobem volný čas trávit. Množství volného času závisí na věku, profesi, pohlaví, povahových vlastnostech nebo na ekonomické situaci rodiny, ze které dítě pochází. Velký vliv na trávení volného času mají narůstající sociální a ekonomické rozdíly. Umějí lidé se svým volným časem hospodařit a lze se tomu naučit? Co ovlivňuje, že někdo má dostatek volného času a druzí ne? Je schopen se to naučit sám

od sebe anebo potřebuje, aby ho někdo vedl, byl mu příkladem? Mohou dospělí ve volném čase na děti pozitivně výchovně působit a nejen to, ale jak je vychovávat pro volný čas (Bláha, 1980, s. 20–21).

Základ je především v rodině. Je známé, že děti napodobují rodiče, ve velké míře přebírají jejich životní styl, a tedy i způsob trávení volného času. Nelze to ale brát jako pravidlo a bez výhrad, vztahy mezi rodiči a dětmi jsou složité, komplikované a proměnlivé. Vliv rodičů, sourozenců i dalších příbuzných je vysoký a v každém případě velmi silně a trvale jedince ovlivňuje.

Kromě rodiny existují ještě jiné vlivy, které mohou velmi výrazně působit na jedince a na jeho způsob hospodaření s volným časem. Patří mezi ně škola, učitelé, vrstevníci, kamarádi, sousedé, známí, hromadné sdělovací prostředky, literatura aj. V naší společnosti existují organizace, které působí a učí děti hospodaření a racionálnímu využití volného času. Jedná se o záměrné ovlivňování, které má vymezený cíl, je plánovité, většinou dlouhodobé, splňuje tedy požadavky, kterými lze vymezit výchovné působení na jedince (Pávková, 1999, s. 12–13).

Komplexnost problematiky volného času vyžaduje potřebu brát v úvahu četné souvislosti a vazby, v nichž se výchovné působení uskutečňuje, zejména společenské podmínky umožňující vznik a rozvoj volného času i jeho výchovné zhodnocování.

Práce se bude zabývat způsoby a možnostmi využívání volného času současné generace dětí. Pro průzkum budou vybrány starší žáci, neboť vyhovují záměru práce Volný čas si mohou organizovat samostatně a svobodně. Rodiče se nebojí nechávat je samotné doma, mohou trávit volné chvíle se svými vrstevníky, právě tak jako se věnovat organizované činnosti, která obvykle vychází z jejich aktivity a jejich zájmů. Jen obtížně se dají děti tohoto věku udržet v činnosti, která je nebaví. Dalším důvodem výběru je skutečnost, že děti navštěvují školu v místě bydliště nebo v jeho bezprostřední blízkosti, neztrácejí čas dlouhým dojížděním. Jsou ideální

skupinou pro průzkum. Mají dostatek volného času, se kterým hospodaří samy podle svého uvážení. Cílem práce je zjistit, jakým způsobem využívají volný čas děti základních škol v příměstských lokalitách Liberce a zda existují rozdíly v jejich možnostech a v zájmech o různé typy volnočasových aktivit v souvislosti s tím, zda žijí ve městě či mimo město. K dosažení výsledků bude použita dotazníková metoda.

1 Teoretická část

1.1 *Výchova ve volném čase*

Je zřejmé, že jsou u dětí velké rozdíly v množství volného času podobně jako u dospělých. Děti předškolního věku mají dostatek volného času pro své hry, protože na ně není kladen časový požadavek související s přípravou do školy. Děti předškolního věku svůj volný čas tráví většinou v doprovodu dospělého. Přechodem dítěte do školy se jeho volný čas zkracuje ve spojení s požadavkem na domácí přípravu do školy a s plněním určitých domácích povinností. Děti se ve třídě setkávají se spolužáky, kteří mají velké množství volného času a naopak i se spolužáky, kterým téměř žádný volný čas nezbyvá kvůli jejich vlastní svědomitosti, nátlaku rodičů, nárokům na domácí přípravu (Veselá, 1997, s.5-9).

V dnešní době se systém využívání volného času transformuje do nového systému, který dbá o využití volného času dětí v době mimo vyučování, kde se děti učí správným morálním pravidlům. Hlavními znaky výchovy mimo vyučování jsou cílevědomost a záměrnost. Je to specifická činnost výchovy, a proto má své specifické cíle a probíhá ve specifických podmínkách. Základním cílem výchovy ve volném čase a v době mimo vyučování je naučit jedince hospodařit s volným časem a rozumně ho využívat.

Z těchto obecně formulovaných cílů lze odvodit řadu dílčích úkolů, které plní výchova mimo vyučování, např. naučit děti odpočívat a rekreovat se, rozvíjet zájmy a specifické schopnosti, uspokojovat a kultivovat potřeby, naučit se uspořádat si režim dne, vést ke zdravému životnímu stylu. Je třeba

poznamenat, že vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným ve volném čase je v porovnání s vyučováním většinou méně formální, více citově podložený, řízení je nenásilné, citlivé, hodnocení většinou slovní se zdůrazněným pozitivním aspektem. Vztah i vzájemná komunikace mají specifickou podobu.

Výchova ve volném čase u dětí mimo vyučování má výrazně činnostní charakter, její obsah bývá často vymezován výčtem výchovně vzdělávacích činností, např. činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné. Při výchově mimo vyučování využívá pedagog rozmanitých výchovně-vzdělávacích metod. Zvláštní důraz se klade na metody povzbuzující aktivitu dětí, zvláště na metody praktických činností. To vyplývá i z činnostního pojetí výchovy mimo vyučování. Ze slovních metod má zvláště velký význam metoda rozhovoru, významné jsou i názorné metody, např. pozorování při zájmových činnostech. Z výchovných metod mají opět uplatnění všechny pedagogicky zdůvodněné postupy. Zvláštní důraz se ale klade na působení osobního příkladu pedagoga a metody cvičení, kdy si děti procvičují a upevňují žádoucí formy chování v pestrých životních situacích. Dobrý výchovný efekt přináší také vhodně a taktně vedený rozhovor vychovatele s dítětem. Pedagogicky významné a náročné je používání odměn a trestů (Pávková, 2002, s. 23–26).

1.1.1 Výchova ve vědě

Výchova by měla být založena na principu hledání kladných možností a perspektiv a na výchově k odpovědnosti za své činy, dále na vytváření sociálních vztahů zaměřených k pozitivním společenským hodnotám, např. výchova pomáhá začleňovat člověka do života společnosti, tedy i do práce. Vztah práce a výchovy, problematika vzdělání jako výsledku výchovy je předmětem zkoumání *ekonomie výchovy*. Jde o specifickou disciplínu, která se zabývá například financováním školství a efektivitou prostředků vynaložených na vzdělávání.

Další věda, která vznikla pro bližší objasnění úlohy výchovy v životě jedince, je *sociologie výchovy*. Ta se zabývá sociálními aspekty výchovy a její

úlohou v procesech společenské reprodukce (např. vliv vzdělání na způsob života, vztah vzdělání a zločinnosti), dále se zabývá funkcemi a místem výchovy ve společnosti nebo v dané kultuře, vztahy subjektů a objektů výchovy a v neposlední řadě strukturou a funkcí výchovných institucí.

Výchovu ve vztahu k podstatě člověka a společnosti, k etice a gnoseologii (teorie poznání) zkoumá *filosofie výchovy*. Ta zároveň shromažďuje teoretický materiál týkající se cílů výchovy a výběru učiva (Bláha, 1980, s. 47–64).

1.2 Historický vývoj a vznik výchovy mimo vyučování

Vývoj výchovy mimo vyučování se průběžně vyvíjel ve třech liniích. O pojmu výchovy ve volném čase se začalo hovořit až ve druhé polovině 19. století, a to v souvislosti s rozvojem techniky, vědeckých objevů a sociálně politických bojů dělnické třídy za zkrácení pracovní doby v průmyslu, za vzdělání, za povinnou školní docházku atd. Otázky práce a volného času se úzce dotýkaly nejen dospělých, ale i velkého počtu dětí, které v 19. století byly přímými aktivními účastníky výrobního procesu v průmyslu i zemědělství. Nové společenskoekonomické jevy a boj dělnické třídy tohoto období tak zasahují i do života dětí (Važanský, 1994, s. 5). Rozvoj techniky postupně vytlačuje účast dětí na průmyslové výrobě a objektivní zákonitosti jejího rozvoje si vynucují i zavedení povinné školní docházky. Postupné odstraňování námezdní práce dětí a zavádění všeobecné povinné bezplatné školní docházky přináší poprvé v širokém společenském měřítku i problém volného času dětí, především ve městech.

Nové sociální podmínky vyvolaly i nové sociální potřeby, mezi nimi v oblasti pedagogické. Volný čas dětí se postupně stával předmětem sociálního a pedagogického zájmu jak ze strany různých vzdělávacích, politických, tělovýchovných a jiných společenských organizací a spolků dospělých a později i osamostatňujících se organizací dětí a mládeže, tak i ze strany učitelů. Vznikající organizace a spolky dospělých, např. dělnické vzdělávací

spolky a organizace (dělnické tělovýchovné jednoty), tělovýchovné buržoazní spolky Sokol, Orel a jiné věnují část své pozornosti i vedení a výchově dětí v jejich volném čase. Kromě nich pak přímo vznikají a začínají rozvíjet výchovnou činnost s dětmi i relativně samostatné organizace, např. anglický skauting, čs. skauting, americký Woodcraft, YMCA, proletářské organizace dětí a mládeže, např. Spartakovi skauti práce, Mladí průkopníci. (Bláha, 1980, s. 42). Z těchto základů vede jedna linie vývoje výchovy mimo vyučování až k dnešním formám a způsobům práce společenských organizací pracujících s dětmi.

V období sociálně ekonomických a politických změn 19. století si řada učitelů uvědomovala zaostávání základní lidové školy za potřebami doby, znala nedostatky skladby a proporcí učebního plánu a rozsahu osnov, omezujících vzdělání nejnižších vrstev na nezbytné minimum. Z vlastní iniciativy a dobrovolně, často i proti předpisům a s rizikem potrestání ze strany nadřízených orgánů, se věnovali dětem i mimo rámec povinných, úředním plánem stanovených vyučovacích předmětů, aby své žáky lépe připravili pro život. Jednalo se např. o hospodářskou nauku, dějepis, zeměpis, zdravotvědu. Učili děti i pěstitelským a šlechtitelským znalostem v oboru rostlinné a živočišné výroby.

V pozdějším období minulého století, hlavně v období nacistické okupace 1939-1945, se celá řada učitelů po vyučování snažila výukou v českém jazyce paralyzovat důsledky německé „reformy“ českého základního školství, uskutečněné pod tlakem okupační politiky. Od těchto základů vede druhá linie. Třetí linie vývoje výchovy mimo vyučování vychází z dob, kdy museli pracovat oba rodiče dětí, což s sebou přinášelo řadu sociálních problémů, kterými se buržoazní společnost cítila ohrožena. Sahala proto k jakési prevenci vůči negativním sociálním jevům u dětí. Začala zřizovat ve větších městech různé dětské školní útulky. V nich měly být děti chráněny před špatnými vlivy, byly zaměstnávány různou, převážně manuální praktickou činností a dostávaly stravu. Tyto instituce, které byly převážně zaměřené

na dozor a sociálně charitativní péči, byly však do jisté míry i výchovnými institucemi. Tuto třetí linii lze chápat jako předchůdkyni dnešních školních družin a školních klubů, tedy směřující k dnešnímu vývoji výchovy mimo vyučování. Jmenované tři linie vývojové výchovy mimo vyučování spolu představují klasický mimovyučovací výchovně vzdělávací systém, paralelní k systému školního vyučování, systému, který v průběhu svého vývoje je v souladu anebo v rozporu a který více či méně podporuje nebo nepodporuje jednotu systému školského i celospolečenského výchovného úsilí (Bláha, 1980, s. 43–45).

1.2.1 Vývoj a výchova dětí v minulosti a v současném světě

Každý, kdo sleduje vývoj dětí, ať je to rodič, učitel, dětský lékař či kdokoli jiný, musí si čas od času položit otázku, jaké je postavení dětí v současném světě, co se od nich očekává, co jim svět poskytuje, jaké mají vytvořené podmínky a k jakým cílům jsou vedeny. Otázky nejsou nové a v této obecnosti si je kladl již Komenský, když spojoval ve svých úvahách otázku optimálního všestranného vývoje každého jednotlivého dítěte s životem společnosti. Dnes se však odpověď na tyto otázky stává ještě mnohem potřebnější. Na tom, zda se ji podaří najít, závisí ve velké míře naše budoucnost

V minulosti byla výchova založená na tradici, která byla upevněná dlouhými věky tím, že zajišťovala předávání kulturního dědictví. Dítě dostávalo hotové poznatky a bylo vybaveno stejnými hodnotami a postoji, jaké byly užitečné i minulým generacím. Výchova byla přípravou pro stejný svět, jako byl svět otců a dědů. Skutečně se také poznatky, dovednosti a hodnoty měnily od generace ke generaci jen málo. Všechny knihy z druhé poloviny 19. století zdůrazňují nutnost naprosté, doslova až slepé poslušnosti dětí. Poslušnost je brána jako prostředek, který má zajistit reprodukci společenských norem z generace na generaci a upevnit stabilitu společenských institucí. Děti mají být přivýkány poslušnosti od nejútlejšího věku, kdy ještě nerozumí

smyslu příkazů a zákazů, a jsou povinny poslušnosti svým rodičům i v dospělosti. Například v knize od J. Abbotta z roku 1880 „Matka v kruhu dítěte“ se píše, jak matka své dítky „spravuje mocnou rukou“, vyžaduje rychlé a ochotné vykonávání všech rozkazů a trestá je bolestným a přísným způsobem při sebemenší neposlušnosti.

Od počátku 20. století se však začíná hroutit mnoho zdánlivě neotřesitelných autorit a důvěra v poslušnost a podřízenost staršímu, moudřejšímu či mocnějšímu se rychle rozplývá. Jak uvádí Rádl (in Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 310): „Vzbouřili jsme se proti autoritě a žijící v stále negaci autority, která se neosvědčila, hledíme si pomoci, jak každý dovede sám...“ I vychovatelé a filozofové z počátku století ovšem uznávají nezbytnost poslušnosti, ale žádají nyní, aby to nebyla jen poslušnost slepá, ale spíše vědomá, tedy založena na pochopení důvodů. Jakmile dítě dospěje na určitý stupeň rozumového vývoje, výchova opouští výlučně autoritativní stanovisko, poučuje o příčinách a následcích, a tak uvádí v činnost mravní řád.

Od 20. do 50. let se požadavek poslušnosti v našich zemích už tolik nezdůrazňuje, ale ani se proti němu tak nezbrojí. Teprve na počátku 50. let se u nás začaly ozývat hlasy, které doporučovaly ponechat od počátku dítěti iniciativu v jeho vlastním duševním vývoji a zdůrazňovaly, že každé násilí ve výchově je škodlivé. „Dítě má právo na vlastní projevy,“ zdůrazňuje Teyschl (in Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 311), a proto je lepší „blahovolná shovívavost než přísnost.“ Je třeba uznat, že dítě není schopno splnit všechny rozkazy dospělého, a proto je nesmíme trestat za každou jeho neposlušnost (Jurkovský a kol. in Langmeier, Krejčířová 1998, s. 311).

Naznačené změny v názorech na výchovu dětí souvisejí zřejmě s rychlými proměnami celé společnosti, s její demokratizací a s požadavky na výkon jedince za podmínek rychle se rozvíjející průmyslové výroby, ale i s proměnami rodiny a jejich funkcí a s novým postavením dětství. Dětství se stále prodlužuje a nepřechází přímo do dospělosti jako dříve, ale dává jedinci čas na dlouhé dospívání a plné osobní rozvinutí. V dnešní době se výchova

komplikuje, rodiče jsou stále nejistější v tom, jak vlastně mají děti vychovávat, a jejich rozpaky jsou ještě zvětšovány záplavou dobře míněných, ale ne vždy jednotných podnětů v knihách, v časopisech, v rozhlasu či televizi. Demokratická výchova je problematičtější a vyžaduje pružnější přístup než výchova autoritativní, která už nyní evidentně nestačí. Z rozsáhlých společenských vztahů vyplývá nutnost vychovávat děti v emoční jistotě a hodnotové pevnosti, ale i pro porozumění druhým lidem, i když mají odlišné zájmy, jiné schopnosti, vědomosti, odchylné názory a jinou kulturu. Jen tak lze překonat mezigenerační odstup, etnické rozdíly, najít cestu k lidem jiného přesvědčení a umožnit soužití lidí. Učit děti k respektu k druhým a k porozumění pro jejich odlišnosti, znamená učit je zároveň sounáležitosti lidí na celém světě. V tomhle způsobu výchovy může rodičům pomáhat výchova mimo vyučování (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 310–313).

1.2.2 Volný čas v životě dětí

Pod pojmem volný čas si většina představí odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmovou činnost, dobrovolné vzdělávání, dobrovolně společenské prospěšné činnosti i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Do volného času se nezahrnuje u dětí vyučování a činnosti s ním spojené, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s chodem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení. Nelze brát jako součást volného času plnění biologických potřeb dítěte (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče), i když i z těchto činností je možné vytvořit si svého koníčka, např. ve vztahu k přípravě jídla.

Specifikou volného času dětí je pedagogické ovlivňování, které je žádoucí z výchovného hlediska, a to proto že děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují také citlivé vedení.

Podmínkou pedagogické účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé a hlavně účast na nich musí

být dobrovolná. Míra ovlivňování volného času se odvíjí od věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i od charakteru rodinné výchovy. Volný čas dětí nemůže být ponechán živelnému využití, ale je zapotřebí jej z důvodu společenského a v zájmu samotného rozvoje dětí vhodně ovlivňovat. Prostředí, ve kterém dítě tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle na veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. Tato situace je neuspokojivá, je tím ohrožena výchova dětí a často jejich bezpečnost. To platí především pro menší děti žijící ve velkých městech (Pávková, 1999, s. 15-16).

1.2.3 Pedagogika volného času jako nový obor

Volný čas je všeobecně chápán jako významná hodnota v životě jedince i společnosti. Proces výchovy mimo vyučování (volný čas dětí školou povinných je možné takto chápat), musí jít ve vzájemné vazbě jednoty a odlišnosti, kompenzace práce a odpočinku, rekreace, zábavy, dobrovolného sebevzdělávání, zájmové činnosti povinné, nepovinné a dobrovolné. Potřeba a snaha pedagogicky ovlivňovat volný čas jako rychle se rozvíjející oblast života dětí a mládeže vedla k tomu, že se v jednotlivých zemích a postupně i v celoevropském měřítku začala tato terminologie uplatňovat stále častěji.

Především to byla koncepce výchovy mimotřídní, aktivity realizované školou mimo povinnou školní výuku (angl. *co-curricular* = souběžně s učebními osnovami, *extracurricular*, *extra-class*, *out-of-class activity* = mimo třídu, mimo učební osnovu, aktivita mimotřídní, franc. *activité hors programme* = činnost mimoškolní osnovy, *éducation complémentaire* = výchova doplňující, dobrovolná, mimo třídu, avšak uskutečňující se ve škole, *parascolaire* = uskutečňující se vedle vyučování ve školní knihovně, prostřednictvím žákovské samosprávy, školního časopisu.

Pojem výchova mimoškolní pojmenovává činnosti uskutečňující se mimo školu, např. ve sdruženích a zařízeních volného času, angl. *after*

school activity = aktivita poškolsní, *out-of-school education* nebo *out-of-school*, *extra-scholl activity* = výchova, činnost mimoškolní, franc. *extrascolaire* = mimoškolní, *hors de l'école* = mimo školu, *non scolaire* = neškolní, *périscolaire* = mimoškolní (Houfbauer, 2004, s. 15–16).

U nás sice měly oba pojmy od druhé poloviny 40. let 20. století zakladatelský význam, nepřispívaly však příliš k ujasňování koncepčních a praktických souvislostí obou oblastí ani ke komplexnímu chápání volného času dětí, mládeže a jeho pedagogického zhodnocování. Moderní koncepce školního vzdělávání totiž počítají s tím, že mimo třídy a školy by měla probíhat významná část školního vyučování, aby se škola otevírala dalším prostředím a učení se více propojilo s praxí. Toto pojetí bylo proto v 60. letech 20. století nahrazeno širším a věcně správnějším pojmem výchova mimo vyučování, dnes pedagogika volného času (Pávková, 1999, s. 16).

1.3 Význam a formy trávení volného času dětí

Trávení volného času nelze spojovat jen s dětmi, ale i s mládeží a dospělými. Volnému času se připisuje velký význam z důvodu toho, že pomáhá obnovit pracovní schopnost, popřípadě může být využit pro zvýšení kvalifikace, např. kroužek vaření. Může vést děti, mládež i dospělé ke kulturnímu rozvoji a obohacení osobnosti, ale také ke stagnaci nebo i k působení v antisociálních skupinách. Volný čas je možné chápat jako čas, který vznikne po odečtení pracovní doby, a časů nezbytných k cestě do práce a z práce, času potřebného k uspokojování biologických potřeb, jako je spánek, přijímání potravy, hygiena, domácí práce (Veselá, 1997, s. 5).

Je pravda, že děti mají relativně hodně volného času. Společnost by měla mít zájem na tom, jak děti tráví svůj volný čas. Je přirozené, že na prvním místě je to záležitost rodiny. Rodinná výchova formuje nenásilně zájmy dětí, např. sportovní rodina zapojuje do sportovních činností dítě od útlého věku, proto se pro něj stává sport v pozdějším věku samozřejmou náplní volného času. Totéž platí u zájmu o hudbu, četbu, divadlo, turistiku,

historické památky atd. Cílem rodiny, školy a dalších institucí je vychovávat děti tak, aby svůj volný čas naplňovaly smysluplnou činností, která by jim přinášela radost, rozvíjela jejich schopnosti a učila je novým dovednostem. V problémových rodinách škodlivé vlivy často kompenzuje škola a výchovná zařízení. Jestliže se podaří děti usměrnit správnou cestou, začlenit je do pozitivních vrstevnických skupin, je pak možné snáze se bránit vandalismu, agresivitě, nebezpečí zneužívání drog, alkoholu a nikotinu. Využívání volného času je důležité pro zdravý tělesný i duševní rozvoj dítěte. Správný denní režim ovlivňuje jeho výkonnost i zdraví. Dítě se ve volném čase dostává do formálních i neformálních skupin, ve kterých se učí komunikaci a kultivaci mezilidských vztahů. Zkušenosti od nás i ze zahraničí potvrzují, že prevence je ve výchově účinnější a levnější než náprava chyb a převýchova. V tomto smyslu má výchova dětí ve volném čase výrazný preventivní charakter (Prchal, 1998, s. 16–28).

1.4 Funkce výchovy

Výchova mimo vyučování jako specifická oblast výchovného působení plní funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

Výchovná funkce - je na ni kladen nadmíru veliký důraz, jelikož za pomoci pestrých zájmových činností se děti motivují k hodnotnému využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností, návyků, k rozvoji poznávacích procesů a v neposlední řadě i k celoživotnímu vzdělávání. Úspěchy v zájmových činnostech děti uspokojují, mají možnost seberealizace a sebehodnocení. Na základě praktických činností a zkušeností si vytváří svůj názor na život a na svět.

Zdravotní funkce - tuto funkci plní instituce zejména tím, že učí děti režimu dne tak, aby podporoval zdravý tělesný a duševní vývoj. Spočívá ve střídání činností různého charakteru (duševní a tělesné činnosti, práce a odpočinku, činnosti organizované a samovolné). Velký zdravotní význam má podněcování a poskytování příležitosti k vydatnému pobytu na čerstvém

vzduchu. Tělovýchovné a sportovní činnosti ve volném čase kompenzují dlouhé sezení při vyučování. Na zdravý duševní vývoj má vliv i to, že se děti pohybují v příjemném prostředí, pohodě, mezi oblíbenými lidmi, v prostředí, které jim přináší možnost prožívat radost a uspokojení. Zdravotní význam má i účelně volený, hygienicky nezávadný a esteticky působící materiál prostředí a dostatek prostoru pro činnosti. Nesmí se zapomínat na dodržování zásad bezpečnosti (Pávková a kol., 1999, s 41-42).

Sociální funkce - spočívá v tom, že instituce ovlivňují volný čas dětí, a tím zabezpečují děti v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání anebo mají jiné povinnosti. Pomáhají vyrovnávat rozdíly mezi nestejnými materiálními a psychologickými podmínkami v rodinách. Zejména je velice důležité, že se zájmových kroužků účastní děti z méně podnětného anebo z konfliktního rodinného prostředí. Takové děti se příkladem naučí jinému jednání, než vidí doma. Celou svou prací se podílejí na utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů. Jednotlivé typy výchovných zařízení plní sociální funkci různým způsobem a v odlišné míře. Významnou sociální funkci plní zařízení, která pracují s mladšími dětmi (školní družiny) nebo přechodně či trvale nahrazují rodinu (dětské domovy, domovy mládeže).

Preventivní funkce – v různých výchovných programech pro děti a mládež se v posledním desetiletí stále více prosazuje důraz na prevenci negativních jevů. Prevence se tradičně chápe ve třech rovinách:

- *primární prevence* – je určena celé populaci, ale zejména té části, která není kriminálně riziková a ani narušená,
- *sekundární prevence* – zahrnuje aktivity zaměřené na kriminálně rizikové jedince a skupiny, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou nositeli závadové činnosti, i na ty, u nichž je vyšší pravděpodobnost, že se stanou jejími oběťmi, např. minoritní skupiny či děti z míst se zvýšenou kriminalitou,
- *terciální prevence* – usiluje o nápravu, resp. zabránění recidivy u těch, kdo jsou již negativními jevy zasaženi. Prevence se zaměřuje na sociální prostředí, příčiny a podmínky vzniku závadového jednání a jeho recidivy.

Jakýkoli systémový přístup k problémům dětí a mládeže (drogy, delikvence, nezaměstnanost atd.) musí obsahovat všechny tyto tři složky (Pávková a kol., 1999, s. 43).

1.5 Faktory ovlivňující vývoj jedince

Dítě si přináší na svět vrozené předpoklady, vlohy a nadání. Ty se v průběhu vývoje dále formují a jsou významně ovlivňovány prostředím, ve kterém dítě žije. Záměrné a cílevědomé působení na dítě se nazývá výchovou. Ta může rozvíjet kladné, ale i záporné rysy osobnosti. Hlavní úlohu hraje rodina, na ni navazují předškolní a školní zařízení. O mimoškolní výchovu se stará rodina a instituce zaměřující se na činnost dětí ve volném čase. Pedagogické vedení ovlivňuje úroveň výchovy, odborný přístup směřuje děti pozitivním směrem a učí je kvalitně využívat volného času k rozvoji zájmů a schopností.

V období adolescence jsou nezastupitelným činitelem výchovy vrstevnické skupiny. Z výchovného hlediska pro trávení volného času jsou tyto skupiny důležité, většinou je jejich působení pozitivní, např. počítačová fanoušci, sportovní skupiny, ekologové, vzdělávací skupiny a jiné. I když skupina vrstevníků přináší možnost konfliktů nebo i nepříznivého vývoje, má podstatný význam pro vývoj zralé osobnosti. Pomáhá mladistvému osamostatnit se z dětské závislosti na rodině, na autoritě rodičů. Pokud se z této závislosti nevymaní, je ohroženo formování rysů, jako je samostatnost, iniciativa, ale také organizační a sociální dovednosti. V protikladu jsou nebezpečné skupiny, které ohrožují zdravý vývoj dítěte, např. náboženské sekty, extrémisté, drogově závislí (Čáp, 1993, s. 288).

Do života dětí významně zasahují hromadné sdělovací prostředky a informační technologie. Pořady pro mládež, počítačové hry, reklamy, hudební nahrávky, časopisy, knihy mohou ovlivňovat mladého člověka kladně, např. dobrá kniha, vzdělávací pořady, logické počítačové hry, ale i negativně, např. násilí ve filmech, bulvár, počítačové hry s násilným zaměřením. Dítě

může zaměňovat fikci za skutečnost, jelikož ještě neumí rozeznat rozdíl, a pak je pro něj násilí či jiné nevhodné formy chování normálním projevem.

Všichni činitelé výchovy se navzájem prolínají, doplňují a ovlivňují. Při výchově je nejdůležitější posilovat zdravý vývoj dítěte. Správnými postupy se může i dítě patřící do rizikové skupiny zařadit bez problémů do společnosti, např. děti alkoholiků, delikventů, ale i děti se zdravotním nebo duševním handicapem (Pávková a kol., 2002, s. 34).

1.5.1 Význam rodiny pro formování vztahu k volnému času

Rodina hraje prvotní roli při posuzování sociálních vlivů ve volném čase. Tak jako v jiných oblastech formování člověka i zde platí, že první zkušenosti s využíváním volného času jsou získávány v rodině (Prchal, 1988, s. 106–108).

Je důležité, o jaký typ rodiny se jedná, jaký je způsob rodinného soužití, zda se jedná o rodinu malou, velkou, uzavřenou či otevřenou, jaký je věk rodičů i dětí, počet dětí, jejich pohlaví, styl rodinné výchovy, jaké jsou zájmy rodičů, jak si je navzájem tolerují, jaký význam se rodinné výchově přikládá, kolik finančních prostředků jsou do svých koníčků a koníčků svých dětí rodiče ochotni investovat.

Rodiče jdou svým chováním, reakcemi a podněty dítěti příkladem, učí ho poznávat okolní svět a orientovat se v něm. Učí děti kulturním návykům tím, že sami čtou knihy, noviny, časopisy, navštěvují divadla a koncerty, zajímají se o výstavy a doma o svých zážitcích před dětmi se zaujetím hovoří. Hodně příležitosti k využívání volného času dětí dává rodičům také příroda, její bližší poznávání na procházkách a výletech. Jejich náplň může být velmi pestrá, zajímavá a lákavá. Děti na ně vzpomínají ještě po letech, zvláště když rodiče postupují plánovitě, když každá sobota či neděle patří výletu či návštěvě nějaké kulturní památky. Při výchově k využívání volného času jde o aktivitu dětí, aby se uměly pozorně dívat a naslouchat a aby se naučily také správně hodnotit. Učí se kritice a sebekritice, zamezuje se vzniku povýšenosti,

a chlubitosti, prohlubuje se naopak jejich pozornost ke kamarádům, k mladším dětem i k dospělým (Prchal, 1988, s. 109–115).

Lze říci, že rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model – model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy. Odměnami a tresty podporuje přijetí těchto požadavků a norem, jejich interiorizaci a exteriorizaci v chování dítěte. Tím dochází k socializaci dítěte v rodině, k jeho výchově (Čáp, 1993, s. 272–273).

1.5.2 Sociálně patologické jevy u dětí

V současné době klade naše společnost na otázku patologických jevů a jejich prevenci velký důraz. Všude kolem nás je slyšet slova, týkající se škodlivosti alkoholu, drog, kouření, šikany atd. Prevence sociálně patologických jevů je velice důležitá jak pro mládež, tak již pro děti mladšího a staršího školního věku. Sociální patologie je shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy a sdružení, pro negativně sankcionované formy deviantního chování, ale hlavně označení pro studium příčin jejich vzniku a existence (Mühlpachr, 2001, s. 7). Hlavním zdrojem antisociálního či asociálního chování dětí a mládeže je sociálně znevýhodněné rodinné prostředí, které neposkytuje podněty v oblasti mravní výchovy a dítě tak inklinuje k nevhodnému chování, často i k trestné činnosti.

Od roku 1994 byla postupně zaváděna do základních a středních škol a dalších školských zařízení metodika prevence. Původně se jednalo pouze o aktivitu v rámci protidrogového programu MŠMT ČR, v současnosti postihuje celou oblast sociálně patologických jevů, klade se důraz na zlepšování sociálního klimatu v prostředí školy.

V současné době je velkou překážkou pro rozšíření nabídky činností nedostatek finančních prostředků poskytovaných pro zájmy dětí. Sociálně slabší rodiny nemohou poskytnout dětem vybavení pro některé sporty, např.

hokej, fotbal nebo pro rozvoj uměleckých aktivit, např. hudební nástroj. Proto by měla škola umožnit dětem věnovat se činností, které je odvádějí od pocitu nudy. Škola většinou nabízí takové aktivity, které jsou zavedeny z dřívější doby, jelikož má pro ně personální zajištění. Škola by si měla zjišťovat zájmy dětí a podle toho volit aktivity, měla by být místem, ke kterému si dítě vytvoří pozitivní vztah, kde bude moci realizovat svoje záliby a touhy.

Výchova má socializační řád v tom smyslu, že umožňuje jedinci vrůst do společné sdílené kultury tak, že si osvojí normy, pravidla, role a požadované vzorce jednání. K řízení socializaci též patří, že bude naopak bránit tomu, co určité společenství považuje za nežádoucí a ohrožující. Lze říci, že každá institucionalizovaná výchova slouží k obhajobě normativních očekávání společnosti, rozvíjí to, co daná societa z antropologických možností lidí preferuje, realizuje a vede k potlačování všeho toho, co pomíjí, nebo dokonce zavrhuje (Jedlička, Kořa, 1998, s. 11–20).

1.6 Formy práce při výchově ve volném čase

Formy práce při výchově ve volném čase se mohou třídit podle tří kritérií (Pávková, 2002, s. 8):

- *podle počtu účastníků*: formy hromadné, skupinové, individuální,
- *podle míry organizovanosti*: činnosti organizované, spontánní,
- *podle míry pravidelnosti*: činnosti pravidelné, příležitostné.

Za žádoucí se považuje převaha skupinových forem práce (malé skupiny) se zdůrazňovaným individuálním přístupem. Organizované a spontánní činnosti by měly být vyvážené. V nabídce by měly být zastoupeny též pravidelné i příležitostné aktivity.

Materiální prostředky výchovy ve volném čase mají odpovídat výchovným záměrům a funkcím konkrétních zařízení. Je nutné brát v úvahu, že v tomto prostředí děti tráví často značnou část svého volného času. Nevhodné je typicky školské prostředí. Vybavení má připomínat spíše domácí nebo klubové podmínky, má obsahovat vše potřebné pro různé zájmové

činnosti. Materiální prostředky musejí splňovat hygienické, pedagogicko-psychologické a estetické požadavky.

Vychovatel ovlivňující volný čas dětí má mnoho možností k využívání mimovýchovných vlivů. Dobrý vychovatel reaguje na neplánované a neočekávané situace a dokáže je vhodně využít. Výrazně může ovlivňovat životní styl dětí a mládeže, v běžných životních situacích pomáhá utvářet žádoucí formy chování. Výhodou je v tomto smyslu volnost při stanovení obsahu výchovy. Důležité však je, aby vychovatel dokázal reagovat pružně na vzniklé situace a svůj program jim přizpůsobit.

Vychovatel musí respektovat obecné požadavky, aby dosáhl ve složitých podmínkách s pomocí zvolených prostředků vytýčených výchovných cílů. Ve výchově je běžně používaná celá řada principů a zásad. Principy mají obecnější platnost, např. princip vědeckosti, demokratičnosti, humanity, spojení teorie s praxí. Zásady mají konkrétnější podobu, např. zásada názornosti, cílevědomosti, soustavnosti, přiměřenosti, trvalosti, aktivity, vyzvedávání kladných rysů osobnosti. Pro výchovu ve volném čase platí všechny výše uvedené principy a zásady, protože se však jedná o specifickou výchovnou oblast, jsou na ni kladeny i zvláštní požadavky. V literatuře bývají někdy označovány jako principy výchovy mimo vyučování: princip pedagogického ovlivňování volného času, jednoty a specifčnosti výchovy ve vyučování a mimo vyučování, princip dobrovolnosti, aktivity, odpočinkového a rekreačního zaměření, zájmového zaměření, princip pestrosti, přitažlivosti činností, seberealizace, citovosti, citlivosti, kvality a evaluace (Pávková, 2002, s. 8-12).

1.6.1 Rámcový vzdělávací program (RVP)

V roce 2004 v souvislosti s vydáním nového školského zákona č. 561/2004 Sb. byly Ministerstvem školství ČR vydány nové kurikulární dokumenty (VÚP, 2004): pro státní úroveň Národní program vzdělávání a rámcový vzdělávací program a pro školní úroveň školní vzdělávací

programy. Jedná se o pedagogické dokumenty, které vymezují legislativní a obsahový rámec potřebný pro tvorbu školního vzdělávacího programu. Rámcový vzdělávací program vychází z nové strategie vzdělávání, který zdůrazňuje klíčové kompetence, jeho provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Vychází z koncepce celoživotního učení. Formuluje očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání. Podporuje pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program navazuje svým pojetím na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání. Vymezuje vše, co je nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků. Specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jichž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání. Ohraničuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo. Zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi (RVP, 2004).

Tendence ve vzdělávání navozované a podporované Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání

Cílem je zohledňovat při dosahování cílů základního vzdělávání potřeby a možnosti žáků, uplatňovat variabilnější organizaci a individualizaci výuky podle potřeb a možnosti žáků a využívat vnitřní diferenciaci výuky, vytvářet širší nabídku povinně volitelných předmětů pro rozvoj zájmů a individuálních předpokladů žáků. Důležité je příznivé sociální, emocionální i pracovní klima založené na účinné motivaci, spolupráci, a aktivizujících metodách výuky. Je třeba prosadit změny v hodnocení žáků směrem k průběžné diagnostice, individuálnímu hodnocení jejich výkonů a širšímu využívání slovního hodnocení, zachovávat co nejdéle ve vzdělávání přirozené

heterogenní skupiny žáků a oslabit důvody k vyčleňování žáků do specializovaných tříd a škol, zvýraznit účinnou spolupráci s rodiči žáků

Cíle výchovně vzdělávací práce ve školní družině

Cíle výchovně vzdělávací práce ve školní družině vychází z cílů vzdělávací soustavy, jak je formuluje školský zákon č. 561/2004 Sb. v § 2 odst.2. Cílem školní družiny je zabezpečit rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života. Má pomocnou funkci při zajištění všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání.

Podporuje vznik schopnosti pochopit a orientovat se v uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost. Učí chápat a uplatňovat principy rovnosti žen a mužů ve společnosti, utvářet vědomí národní a státní příslušnosti k respektování etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identity každého. Poznávat světové a evropské hodnoty a tradice, pochopit a osvojit zásady a pravidla vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku. Získávat a uplatňovat znalosti o životním prostředí a jeho ochraně vycházejících ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví. Všeobecný vývoj jedince předpokládá naučit ho se orientovat v základních oblastech kultury, filozofie a náboženství, v oblasti vědy, techniky a umění, morálky, práva a politiky (Školství – příloha, s.4).

Pro práci ve školní družině je možné využít i cíle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který obsahuje body využitelné při práci ve školní družině: rozvoj dítěte, jeho učení a poznání, osvojování si základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako svobodná osobnost působící na své okolí. Základní cíle vzdělávání je potřeba doplnit o cíle specifické pro školní družinu. Hlavním úkolem školní družiny je vychovávat

ke smysluplnému využívání volného času a vybavovat žáky dostatkem námětů pro naplňování volného času (Učitel'ské noviny s.8).

1.6.2 Úkoly výchovy v rodině

Úkoly výchovy jsou rozvětvené, člověk nabývá vzdělání z různých zdrojů, celoživotně a mění se podle úkolů, před nimiž stojí v různých obdobích svého života. Nejvíce působí na dítě prostředí rodiny a školní prostředí.

Rodina je pro dítě primární skupinou, která by měla pečovat o jeho blahobyt, zdraví a výchování se všemi jeho důsledky. V současné době se mění pojetí rodiny i její funkce. Rodina zajišťuje dítě spíše ekonomicky, výchovná péče značně poklesla. V některých rodinách se dokonce redukuje výchovné funkce na dozor a řešení přestupků a oslabuje se programový ráz rodinné výchovy.

Rodina má tendenci některé své funkce přesunout na školní zařízení. Změny v rodinné výchově mohou při nedostatečné kompenzaci ve veřejné výchově vyústit až do kriminality dětí a mládeže. Při všech jejich nedostacích je ale rodinná výchova nenahraditelná. Výchova by měla být založena na principu hledání kladných možností a perspektiv a na výchově k odpovědnosti, dále na vytváření sociálních vztahů zaměřených k pozitivním společenským hodnotám. Výchova pomáhá začleňovat člověka do života společnosti, tedy i do práce (Bláha, 1980, s. 47–64).

Rozdíl mezi výchovou ve městě a na vesnici se v průběhu 20.století v Evropě značně zmenšil, avšak přesto zůstávají rozdíly v podmínkách a ve způsobu života, zvláště ve využívání volného času. Na venkově se v mnoha rodinách věnuje značná péče domku a zahrádce, v některých případech i domácímu zvířectvu. Znamená to, že i děti jsou přibírány k těmto aktivitám pro město méně obvyklým. Ve městě většinou taková práce odpadá a děti se více věnují sledování televize a jiným zájmovým činnostem. Velkoměsto vytváří situaci anonymity. I když je člověk uprostřed mnoha lidí,

téměř všichni jsou si cizí, neznají se. Anonymita také oslabuje kontrolu jedince druhými lidmi a uvolnění morálky. Naproti tomu v menších městech se lidé navzájem znají, je zde víc „družnosti“ a vzájemné pomoci i sociální kontroly, ale někdy také víc nátlaku až zasahování do záležitostí rodiny i jednotlivce (Čáp, 1993, s. 266-267).

1.7 Právní normy pro trávení volného času

Právních norem, které vymezují práva a povinnosti právních subjektů pracujících s mládeží v rámci resortu MŠMT, je celá řada. Základní právní normou je zák. č. 561 / 2004 Sb. ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším, odborném a jiném vzdělávání. Vzdělávání v jednotlivé škole a školském zařízení se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů (§3 odstavec 3).

Školská zařízení a školské služby

Školská poradenská zařízení (§ 116)

Školská poradenská zařízení zajišťují pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání. Školská poradenská zařízení spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány péče o mládež a rodinu, zdravotnickými zařízeními, popřípadě s dalšími orgány a institucemi.

Školská výchovná a ubytovací zařízení (§ 117)

Školská výchovná a ubytovací zařízení zajišťují dětem, žákům a studentům podle účelu, k němuž byla zřízena

- a) vzdělávání, sportovní a zájmové činnosti v době mimo vyučování,
- b) celodenní výchovu, ubytování a stravování,
- c) zotavovací pobyty dětí a žáků ve zdravotně příznivém prostředí bez přerušení vzdělávání.

Školská výchovná a ubytovací zařízení mohou provozovat svou činnost i ve dnech pracovního volna nebo v období školních prázdnin.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání (§ 118)

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání zajišťují podle účelu, k němuž byla zřízena, výchovné, vzdělávací, zájmové, popřípadě tematické rekreační akce, zajišťují osvětovou činnost pro žáky, studenty a pedagogické pracovníky, popřípadě i další osoby.

Zařízení školního stravování (§ 119)

V zařízeních školního stravování se uskutečňuje školní stravování dětí, žáků a studentů v době jejich pobytu ve škole, ve školském zařízení podle § 117 odst. 1 písm. b) a c) a ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči. Zařízení školního stravování mohou zajišťovat také stravování zaměstnanců škol a školských zařízení a stravovací služby i pro další osoby, a to za úplatu.

Školská účelová zařízení (§ 120)

Školská účelová zařízení podle účelu, k němuž byla zřízena, napomáhají školám a školským zařízením při jejich činnosti, zajišťují materiálně technické služby, poradenské, informační nebo ekonomicko-administrativní služby, poskytují odborné, studijně pracovní, knihovnické a informační služby pro žáky, studenty, popřípadě zaměstnance, zajišťují praktické vyučování a výchovu mimo vyučování nebo vytvářejí podmínky pro praktické vyučování žáků a jejich zájmovou činnost.

1.8 Typy zařízení pro využívání volného času

V průběhu let vznikaly zcela nové instituce, které procházely rychlým vývojem. Tato zařízení měla funkci zdravotní, sociální, resocializační, výchovnou a vzdělávací.

V současné době existuje mnoho institucí pro volný čas dětí a mládeže. Některá centra se zabývají přímo dětmi a mládeží, některá jsou i pro dospělé. Pávková (2002, s. 45) rozděluje instituce pro volný čas takto:

Volnočasové aktivity organizované přímo školou

- školní výlety, exkurze, matematické, fyzikální či biologické olympiády, mezinárodní výměny žáků, školy v přírodě, plesy, akademie, zájmové kroužky organizované školou (umělecké, sportovní), dětské knihovny, studovny apod., školní družiny pro mladší školní věk a školní kluby pro žáky druhého stupně; tato výchovná zařízení jsou základní formou výchovy mimo vyučování a péče o děti zaměstnaných rodičů.

Střediska pro volný čas

- domy dětí a mládeže - jejich úkolem je naplňovat rekreační a výchovně vzdělávací funkci širokou zájmovou působností,
- stanice zájmových činností.

Další zařízení pro volný čas

- základní umělecké školy - rozvíjejí zájmy a talent dětí v různých oborech, např. taneční, výtvarný, hudební, dramatický atd.,
- jazykové školy,
- domovy mládeže - zajišťují ubytování žákům, kteří bydlí mimo město a starají se o jejich volný čas.

Ústavní a ochranná výchova

- ústavní výchova je nařizována soudem dětem z rodin, kde jim není věnována dostatečná péče,
- ochranná výchova je ukládána soudem dětem s poruchami chování, páchajícím trestnou činností,
- diagnostické ústavy na základě komplexního vyšetření zdravotního stavu dětí umísťují děti do dětských domovů nebo výchovných ústavů,
- dětské domovy jsou určeny pro děti z nefunkčního rodinného prostředí, u kterých nedošlo vlivem zanedbané výchovy k závažným poruchám chování, dále pak pro děti dlouhodobě nemocných rodičů nebo děti osiřelé.

Zařízení pro dospělé

- jsou určeny pro dospělé, ale podílejí se také na volném času dětí a mládeže.

Kulturní zařízení

- kina, divadla, koncerty, zoologické zahrady, skanzeny, muzea, knihovny, čítárny atd.

Zařízení pro sportovní činnost

- různá sportovní hřiště, haly, tělocvičny, plavecké bazény.

Sdružení dětí a mládeže

Před rokem 1989 měla naše země pouze monopolitní sdružení pro děti a mládež, a to Socialistický svaz mládeže a k němu patřící Pionýrskou organizaci. Po revoluci vznikly či obnovily svou činnost desítky sdružení mládeže, a to jak tradiční, které působily již před válkou, nebo sdružení, která za normalizace musela svou činnost ukončit. V činnosti pokračovala také sdružení dospělých, působící také mezi dětmi a mládeží, to jsou např. tělovýchovné a sportovní organizace, Červený kříž, hasiči, ochránci přírody, rybáři apod.

Školní družiny a školní kluby

Činnost se řídí vyhláškou MŠMT č. 74 / 2005 Sb. ze dne 9. února 2005, o zájmovém vzdělávání.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Školní družina

Činnost družiny (§ 8)

Družina poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol. Družina vykonává činnost ve dnech školního vyučování a o školních prázdninách. Po projednání se zřizovatelem může ředitel přerušit činnost družiny v době školních prázdnin. Družina může vykonávat činnost pro účastníky, nebo účastníky a jejich zákonné zástupce, i ve dnech pracovního volna. Družina organizuje zájmové vzdělávání především pro účastníky přihlášené k pravidelné denní docházce. Činnost družiny se uskutečňuje

formami uvedenými v § 2 písm. a), b) a f). Družina umožňuje účastníkům odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování.

Účastníci činnosti družiny (§ 9)

Činnost družiny je určena přednostně pro žáky prvního stupně základní školy. K pravidelné denní docházce mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy, žáci nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, pokud nejsou přijati k činnosti klubu. Činností vykonávaných družinou ve formách uvedených v § 2 písm. a) a f) se mohou účastnit i žáci, kteří nejsou přijati k pravidelné denní docházce do družiny. O přijetí účastníka k činnosti družiny ve formě uvedené v § 2 písm. b) se rozhoduje na základě písemné přihlášky; její součástí je písemné sdělení zákonných zástupců účastníka o rozsahu docházky a způsobu odchodu účastníka z družiny.

Organizace činnosti družiny (§ 10)

Účastníci pravidelné denní docházky do družiny se zařazují do oddělení. Oddělení se naplňují nejvýše do počtu 30 účastníků. Je-li oddělení tvořeno pouze žáky se zdravotním postižením, je počet žáků v oddělení shodný s počtem žáků ve třídě školy samostatně zřízené pro tyto žáky podle zvláštního právního předpisu. V oddělení lze individuálně integrovat nejvýše 5 účastníků se zdravotním postižením. Ředitel stanoví nejvyšší počet účastníků na jednoho pedagogického pracovníka s ohledem na druh vykonávané činnosti účastníků, zejména s ohledem na jejich bezpečnost.

Školní družina má funkci rekreační, vzdělávací, výchovnou a sociální. Odpočinkové činnosti mají za úkol odstranit únavu, realizují se především po obědě a dále pak podle potřeby během dne. Při rekreační činnosti převažuje aktivní odpočinek. Tyto činnosti je dobré realizovat venku v přírodě a ve skupinách. Zájmové činnosti umožňují dětem seberealizaci a rozvoj pohybových dovedností. Školní družiny mají většinou vlastní prostory s vhodným vybavením, které odpovídá potřebám dítěte mladšího školního věku. Z vybavení by neměly chybět hry, sportovní náčiní, knihy, dětské

časopisy, dále pak mohou družiny využívat ostatní prostory školy, jako je hřiště, tělocvična, školní kuchyňka či dílny.

Školní kluby jsou určeny žákům 6.-9. ročníků, tedy druhého stupně základní školy. Základními činnostmi školních klubů jsou různé aktivity, které jsou organizovány formou kroužků. Návštěva školního klubu je dobrovolná. Školní družiny a školní kluby jsou zřizovány podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Dům dětí a mládeže

Úkolem domu dětí a mládeže je naplnit rekreační a výchovně vzdělávací funkci. Zřizovateli domu dětí a mládeže mohou být školské úřady, obce, církve nebo soukromé či jiné subjekty.

Pravidelná zájmová činnost je organizována v zájmových útvarech, ty zahrnují zpravidla tato označení:

- *kroužek* - čímž se rozumí menší zájmový útvar, jeho činnost směřuje zpravidla k vnitřnímu obohacení členů, např. rybářský kroužek, modelářský kroužek apod.,
- *soubor* – jedná se o zájmový útvar, který má více členů než kroužek a jeho činnost směřuje k veřejné reprodukci činnosti, jsou to např. soubory pěvecké, taneční, divadelní apod.,
- *klub* – je zájmový útvar, který má volnější organizační strukturu, převažuje receptivní činnost členů, např. filmový klub,
- *oddíl* - se používá výjimečně, zpravidla u tělovýchovných nebo turistických útvarů, ve struktuře domu dětí a mládeže má charakter kroužku,
- *kurz* - je útvar, který má vymezenou délku trvání je většinou kratší než jeden rok, jeho činnost směřuje k osvojení určitých vědomostí či dovedností, je to např. kurz výpočetní techniky, kurz vaření či šití apod.

Příležitostná zájmová činnost

Zahrnuje nabídku organizovaných příležitostných nebo cyklických akcí výchovně vzdělávacího nebo rekreačního charakteru. Je organizována nebo přímo řízena pedagogem a je časově vymezena, není to však činnost průběžná. Do této aktivity jsou zahrnuty např. místní soutěže a turnaje, přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze, divadelní představení, cykly přednášek, ale také jednotlivé akce příměstských táborů v době prázdnin.

Nabídka spontánních aktivit

Jedná se o průběžnou nabídku činností, která je ovlivňována nepřímo pedagogicky a organizačně. Nabídka je využívána individuálně nebo skupinami účastníků podle jejich momentálního zájmu. Spontánní činnosti nemají přesně stanoven začátek ani konec a jsou vymezeny pouze provozní dobou zařízení. Účast na aktivitách není omezená přihláškou, zájemci mají volný přístup. Jedná se např. o otevřené dětské herny, čítárny, sportoviště, dopravní hřiště, posilovny apod. Domy dětí a mládeže jsou zřizovány jako jedna z možných forem středisek pro volný čas dětí a mládeže.

Junák

V současné době působí skautské organizace ve více než 214 státech světa. Skauting má ústředí v Ženevě, dívčí skautské hnutí v Londýně. U nás toto hnutí založil A. B. Svojsík v roce 1911 a z jeho iniciativy bylo nazváno Junák – český skaut. Organizace u nás prodělala složitý vývoj ovlivněný politickými událostmi. V roce 1939, 1948 a po roce 1968 bylo hnutí nuceno ukončit svou činnost. V době totality pokračovala skautská činnost v exilu. Nový rozvoj prožívá skautská organizace po roce 1989.

Posláním Junáka je podporovat rozvoj osobnosti dětí a mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností, aby byly po celý život připraveny plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství. Skauting podporuje vlastenectví, ale je zároveň celosvětovou organizací, která vede k bratrství mezi národy. Prostředkem jsou činnosti zaměřené na turistiku, pobyty

v přírodě, pořádání různých výletů apod. Činnosti probíhají v malých skupinách - družinách pěti až deseti dětí, které jsou vedeny rádcem, který je o něco starší než děti.

Česká tábornická unie

Její hlavní náplní je práce s dětmi a mládeží. Získávají znalosti pro pobyt v přírodě. Kořeny české tábornické unie vedou do konce 60. let 20. století a navazuje na historické trampské hnutí. Na základě společného zájmu volně sdružuje děti, mládež a dospělé, kteří chtějí být důvěrnými znalci přírody, vnikat do jejích zákonů, vést ostatní k jejímu poznávání a stát se jejími ochránci. Přírodou však pro ně není jenom les a volnost, ale i člověk a vše krásné, co vytvořil.

Duha

Jde o otevřené sdružení pro všechny lidi bez ohledu na věk, rasu, vyznání, barvu pleti, vzdělání, sociální původ a další předpoklady. Vytváří a realizuje různé programy pro děti a mládež. Hlavním posláním Duhy je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. Prostředkem k jeho dosažení je výchova k aktivnímu životu a k touze po poznání, zejména vytvářením a realizací volnočasových a preventivních programů pro děti a mladé lidi s možností aktivního zapojení dalších generačních skupin. Sdružení bylo založeno v roce 1990 a sídlí ve Slovanském domě v Praze.

Hnutí Brontosaurus

Jde o nezávislé hnutí, které bylo založeno v roce 1974. Přitahuje převážně studenty středních a vysokých škol (avšak i pracující, děti nebo rodiče s dětmi) a otevírá jim cestu za poznáním ochrany životního prostředí, přírodního a kulturního dědictví či památek. Lze říci, že hnutí Brontosaurus zaměřuje svoje programy na podporu trvale udržitelného rozvoje společnosti. Je zapojeno do sítě Enviromentalního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO).

2 Praktická část

2.1 Cíl praktické části

Praktická část je zaměřena na využívání volného času dětí. Tím, jak se mění ekonomická situace, mění se i nabídky k využívání volného času. Rozšiřuje se nabídka zájmových kroužků ve školách i v mimoškolních zařízeních, vznikají zájmové organizace, které organizují trávení volného času.

Cílem praktické části je zjistit, jakým způsobem využívají volný čas děti základních škol ve městě a v příměstských lokalitách Liberce. Zda existují rozdíly v jejich možnostech a v zájmech o různé typy volnočasových aktivit v souvislosti s tím, zda žijí ve městě či mimo město. Cílem průzkumu bylo zjistit, zda žáci využívají zájmové kroužky organizované školou, popřípadě který zájmový kroužek by chtěli ve škole mít, nebo jestli navštěvují jiné organizace, které se zabývají volným časem dětí. Dále se průzkum zabýval i tím, co ve svém volném čase dělají nejčastěji, jaké mají zájmy. Jestli tráví volný čas s rodiči a jestli jim to vyhovuje. Cílem je také zjistit rozdíly mezi trávením volného času dětí ve městě a mimo město.

Volný čas je široké téma. Průzkum byl zaměřen na volný čas žáků 2. stupně základních škol, a to především s ohledem na zájmové kroužky, zájmy ve volném čase a trávení volného času s rodiči. Pro průzkum byl použit nestandardizovaný anonymní dotazník vlastní konstrukce, jehož podrobná struktura je popsána v kapitole 2.4.

2.2 Popis zkoumaného vzorku

Pro realizaci výzkumu byly vybrány základní školy z Liberce a z příměstských a okrajových částí města Liberec. Celkem bylo vybráno devět škol - tři mimoměstské, tři městské a tři okrajové. Testovaný vzorek tvoří žáci 6.-9. tříd. Mimoměstské školy jsou: Základní škola Starý Harcov, Základní škola Ostašov a Základní škola Stráž nad Nisou. Tři městské školy jsou Základní škola Husova, Základní škola 5.května, Základní škola Oblačná

a školy okrajové Základní škola Ještědská, Základní škola Sokolovská a Základní škola Ruprechtická.

Do škol bylo rozdáno celkem 360 dotazníků a průzkumu se zúčastnilo 328 dětí 6.–9. tříd. Průzkumu se zúčastnili žáci 6. tříd ve věku 11–12 let v celkovém počtu 69 žáků, žáci 7. tříd ve věku 12–13 let v celkovém počtu 110 žáků, žáci 8. tříd ve věku 13–14 let v celkovém počtu 83 a žáci 9. tříd ve věku 14–15 let v celkovém počtu 66 žáků.

Z respondentů byly vytvořené tři skupiny škol. Do skupiny škol mimo Liberec, byly zařazené tyto školy: Základní škola Stráž nad Nisou - jedná se o školu, která je vzdálená od Liberce přibližně 6 km, Základní škola Ostašov - od Liberce vzdálená přibližně 5 km a Základní škola Starý Harcov - je velká škola na okraji Liberce. Tyto tři školy byly do skupiny zařazené s ohledem na to, že jsou poměrně vzdálené od centra města Liberce a dopravní obslužnost není dostatečně frekventovaná. Struktura respondentů této skupiny je popsána v Tab.č.1.

Skupinu škol ze středu města tvoří školy: Základní škola Husova - jedná se o velkou školu, která je zaměřená na výuku cizích jazyků, Základní škola 5. května - opět se jedná o velkou školu, která je umístěna ve středu města a Základní škola Oblačná - škola se zaměřením na výuku počítačů a je umístěna v centru města. Tyto tři školy byly zařazené do této skupiny proto, že děti mohou chodit na kroužky i pěšky anebo využívat městskou hromadní dopravu. Struktura respondentů této skupiny je popsána v Tab.č.2.

Skupinu škol z okrajových částí města tvoří školy: Základní škola Ještědská - jedná se o velkou školu, která se nachází na okraji Liberce, Základní škola Sokolovská - jedná se o velkou školu, která má sportovní zaměření a Základní škola Ruprechtická - je opět škola umístěná v okrajové části města. Děti z těchto škol mají díky poměrně dobré dopravní obslužnosti snadný přístup do centra města Liberce. Struktura respondentů této skupiny je popsána v Tab.č.3.

Pro jednodušší zapisování do tabulek byly vytvořené skupiny označené písmenem A, B, C. Do skupiny A byly zařazené školy mimo město, do skupiny B školy ze středu města a do skupiny C školy okrajové.

Tab.č.1: Struktura respondentů – školy mimo Liberec (skupina A)

Počet respondentů a jejich struktura podle pohlaví a věku									
oblast	školy mimo Liberec						CELKEM		
název školy	Stráž n Nisou		Ostašov		Starý Harcov				
počet dotazníků	40		40		40		120		
odpovědělo	38		40		37		115		
%	95,0		100,0		92,5		95,8		
z toho:	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH+D
6.tř.-od 11 do 12 let	2	8	10	0	0	0	12	8	20
7.tř.-od 12 do 13let	5	4	10	0	10	8	25	12	37
8.tř.-od 13 do 14let	4	5	5	5	8	11	17	21	38
9.tř.-od 14do 15let	3	7	4	6	0	0	7	13	20
celkem	14	24	29	11	18	19	61	54	115
%	36,8	63,2	72,5	27,5	48,6	51,4	53,0	47,0	100,0

Vysvětlivky: CH – chlapci, D - dívky

Tab.č.2: Struktura respondentů – školy střed Liberce (skupina B)

Počet respondentů a jejich struktura podle pohlaví a věku									
oblast	školy ve středu Liberce						CELKEM		
název školy	Husova		5.května		Oblačná				
počet dotazníků	40		40		40		120		
odpovědělo	34		38		38		110		
%	85,0		95,0		95,0		91,7		
z toho:	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH+D
6.tř.-od 11 do 12 let	0	10	5	4	3	5	8	19	27
7.tř.-od 12 do 13let	3	2	4	6	10	0	17	8	25
8.tř.-od 13 do 14let	2	7	2	7	8	2	12	16	28
9.tř.-od 14do 15let	3	7	4	6	3	7	10	20	30
celkem	8	26	15	23	24	14	47	63	110
%	23,5	76,5	39,5	60,5	63,2	36,8	42,7	57,3	100,0

Vysvětlivky: CH – chlapci, D - dívky

Tab.č.3: Struktura respondentů – školy okraj Liberce (skupina C)

Počet respondentů a jejich struktura podle pohlaví a věku									
oblast	školy na okraji Liberec						CELKEM		
název školy	Ještědská		Sokolovská		Ruprechtice				
počet dotazníků	40		40		40		120		
odpovědělo	34		38		31		103		
%	85,0		95,0		77,5		85,8		
z toho:	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH+D
6.tř.-od 11 do 12 let	3	7	0	0	4	8	7	15	22
7.tř.-od 12 do 13let	5	4	8	12	9	10	22	26	48
8.tř.-od 13 do 14let	3	4	6	4	0	0	9	8	17
9.tř.-od 14do 15let	4	4	4	4	0	0	8	8	16
celkem	15	19	18	20	13	18	46	57	103
%	44,1	55,9	47,4	52,6	42,0	58,0	47,0	53,0	100,0

Vysvětlivky: CH – chlapci, D - dívky

2.3 Průběh průzkumu

K průzkumu bylo původně zvoleno jedenáct základních škol města Liberec, příměstských a okrajových částí města Liberce, které byly předem vytipovány s ohledem na zaměření bakalářské práce. Dvě základní školy se odmítly podílet na průzkumu, zdůvodnily to vytížením dětí. Zbývajících oslovených škol souhlasily se zapojením dětí do průzkumu. Vybraných devět škol bylo rozděleno do třech skupin. Tři školy byly zařazené do oblasti mimo Liberce (viz Tab.č.1), tři školy do středu Liberce (viz Tab.č.2) a poslední tři školy do škol na okraji Liberce (viz Tab.č.3).

Ke zjištění požadovaných údajů byla zvolena dotazníková metoda. Do zmíněných jednotlivých škol bylo rozesláno 40 dotazníků, celkově 360 dotazníků. Byly určené pro děti od 6. třídy do 9. třídy. Do každého ročníku bylo přiděleno pouze 10 dotazníků. Vzhledem k tomu, že se průzkumu zúčastnilo devět škol, byl úměrně tomu snížen počet dotazníků pro jednotlivé školy a ročníky. V celkovém počtu jich pro průzkum byl shromážděn dostatečný počet, tj. 328 dotazníků. Dotazníky byly rozeslány s informačním průvodním dopisem, kde byly dané instrukce postupu ke způsobu vyplnění dotazníků.

Při vyplňování dotazníků některé školy nedodržely instrukce a dotazníky nerozdaly do ročníků, jak bylo požadováno a plánováno. Bylo plánováno, aby každý ročník zastupovalo devadesát respondentů (ze všech škol). Průzkumu se zúčastnili žáci 6. tříd ve věku 11 – 12 let v celkovém počtu 69, žáků, žáci 7. tříd ve věku 12 – 13 let v celkovém počtu 110 žáků, žáci 8. tříd ve věku 13 – 14 let v celkovém počtu 83 žáků a žáci 9. tříd ve věku 14 – 15 let v celkovém počtu 66 žáků (viz Tab.č.4). Ačkoliv početní zastoupení jednotlivých ročníků není zcela rovnoměrné, v každém ročníku se zúčastnilo dostatečné množství respondentů, aby byl splněn účel průzkumu.

2.4 Použité metody

K získání informací byla použita metoda dotazníku vlastní konstrukce. Otázky byly rozděleny do tří okruhů, kde každý okruh byl zaměřen na jednu ze stanovených hypotéz. Celkem se dotazník skládal z 25 otázek, a to 8 otázek uzavřených, 11 otázek otevřených a 6 otázek polootevřených. Děti měly možnost označit z uvedených nabídek více odpovědí a při doplňování nebyly omezeny jednou možností. Vzor dotazníku a popis konstrukce dotazníku ve vztahu k dílčím hypotézám je součástí přílohové části práce (viz. Příl. č. 4a, č. 4b, č. 4c, č. 4d, a č. 5a, č. 5b).

První okruh: Motivace k využití volného času

Pro tento okruh je stanovena dílčí hypotéza H 1: *Je předpoklad, že nabídka volnočasových aktivit v příměstských lokalitách je nižší.*

Na ověření jsou použity otázky:

- č. 11. Jaká sportovní zařízení jsou dostupná v místě tvého bydliště?
- č. 12. Co děláš rád ve volném čase?
- č. 16. Navštěvuješ ve škole zájmový kroužek?
- č. 18. Co tě vedlo přihlásit se do zájmového kroužku?
- č. 21. Uveď tři koníčky, kterým se nejraději věnuješ.
- č. 22. Myslíš si, že nabídka kroužků ve tvé škole je dostačující?

Druhý okruh: Možnost využívání volnočasových aktivit ve městě

Pro tento okruh je stanovena dílčí hypotéza H 2: *Předpokládá se, že pro děti z příměstských lokalit je dojíždění do Liberce vážnou překážkou při zapojování se do organizovaných volnočasových aktivit.*

Na ověření jsou použity otázky:

- č. 6. Děláš svůj koníček na základě toho, že ti ho někdo doporučil?
- č. 7. Kolik času věnuješ svým koníčkům?
- č. 15. Jaký druh literatury rád čteš?
- č. 17. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek mimo školu? A kam docházíš nebo dojíždíš?
- č. 19. Jak se dopravuješ na zájmový kroužek?
- č. 24. Co bys rád dělal ve volném čase, ale nemáš k tomu podmínky?

Třetí okruh: Způsob trávení volného času

Pro tento okruh je stanovena dílčí hypotéza H 3: *Je předpokladem, že děti z příměstských částí Liberce volí jiné volnočasové aktivity než děti z města.*

Na ověření jsou použity otázky:

- č. 2. Kolik času trávíš s rodiči?
- č. 3. Jakým způsobem trávíš volný čas s rodiči?
- č. 4. Jaké mají koníčky tví rodiče?
- č. 5. Děláš některý koníček s rodiči? A který?
- č. 8. Kolik máš volného času?
- č. 9. Kolik času trávíš při sledování televize?
- č. 10. Kolik času trávíš u PC?
- č. 13. Jaký sport máš nejraději?
- č. 14. Chodíš do knihovny?
- č. 20. Vyhovuje ti trávení volného času s rodiči?
- č. 23. Co dělají ve volném čase tví rodiče?
- č. 25. Pomáháš rodičům při domácích pracích?

2.5 Výsledky šetření a jejich interpretace

Celkem pro průzkum bylo plánováno 360 respondentů (pro každou školu 40), k vyhodnocení bylo použito 328 vyplněných dotazníků. Zbylých 32 dotazníků nebylo možné použít, neboť nebyly správně vyplněné. Celková struktura respondentů účastnících se průzkumu je uvedena v tabulce č. 4. Podrobnější struktura respondentů jednotlivých škol a skupin je uvedena v tabulkách č.1, 2, 3.

Tab.č.4: Struktura respondentů – (skupina A+B+C)

Počet respondentů a jejich struktura podle pohlaví a věku					
školy	A	B	C	Σ	%
počet dotazníků	120	120	120	360	100
odpovědělo	115	110	103	328	91,1
z toho:	CH+D	CH+D	CH+D	Σ	%
6.tř -od 11 do 12 let	20	27	22	69	21,0
7.tř.-od 12 do 13let	37	25	48	110	33,5
8.tř.-od 13 do 14let	38	28	17	83	25,3
9.tř.-od 14do 15let	20	30	16	66	20,1
celkem	115	110	103	328	*
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vysvětlivky:

CH – chlapci, D - dívky

Skupina A - školy mimo Liberec: Stráž nad Nisou, Ostašov, Starý Harcov

Skupina B - školy ze středu města: Husova, 5.Května, Oblačná

Skupina C – školy mimo Liberec:Ještědská, Sokolovská, Ruprechtická

2.5.1 Motivace k využití volného času

H 1: Je předpoklad, že nabídka volnočasových aktivit v příměstských lokalitách je nižší.

Odůvodnění: Je předpoklad, že nabídka volnočasových aktivit v příměstských částech města Liberce a ve městě je rozdílná. Volný čas dětí se prodlužuje a nabídka volnočasových aktivit v příměstských částech je ovlivněna nižším počtem nabídek organizovaného využití volného času dětí v místě bydliště než ve městě.

Otázka č.11: Jaká sportovní zařízení jsou dostupná v místě tvého bydliště?

Otázka se skládá ze dvou částí: v první části měly děti v nabídce uvedená jednotlivá zařízení, ve druhé části měly uvést, zda zařízení využívají či nikoliv a doplnit důvod. Pokud děti uvedly, že žádné zařízení nevyužívají, měly uvést důvod.

Děti mohly označit více odpovědí a měly možnost doplnit zařízení, která se nachází v jejich okolí. Z tabulky vyplývá, že nejméně dostupných sportovních zařízení mají děti ze skupiny škol mimo město (A). I když 75,7% dětí uvedlo fotbalové hřiště, na rozdíl od škol ve středu města (B) 86,4% a na okraji města (C) 89,3% dětí. Posilovnu využívá ze skupiny škol mimo město 40% dětí, střed města 81,8% a okraj města 81,6%. Je zřejmé, že mimo město jsou zařízení sportovního typu zastoupeny méně než ve městě. Je zajímavé, že děti ze skupiny A uvedly i cyklistickou stezku méně často než děti z města a okrajových částí. Pak následují další sportovní zařízení. U odpovědi „jiné“ děti dopisovaly squash, brusle, plavecký bazén aj. (viz Tab. č. 5).

Tab.č.5: Sportovní zařízení

Dostupná sportovní zařízení								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	%
typ zařízení								
posilovna	46	40,0	90	81,8	84	81,6	220	67,1
zimní stadion	47	40,9	88	80,0	85	82,5	220	67,1
tělocvična	62	53,9	88	80,0	80	77,7	230	70,1
fotbalové hřiště	87	75,7	95	86,4	92	89,3	274	83,5
cyklistická stezka	57	49,6	94	85,5	84	81,6	235	71,6
jiný	38	33,0	42	38,2	45	43,7	125	38,1

Ve druhé části otázky měly děti napsat důvod, proč zmíněná zařízení využívají. Nejvíce uváděly, že je sport baví. Adekvátně k odpovědi na první otázku odpověděly děti ze skupiny A - 43,5 %, skupiny B a C měly stejné hodnoty - 71,8%. Nejvíce dětí ze skupiny A uvedlo, že sportovní zařízení

nevyužívá - 52,2% dětí (Tab.č.6). Odpověď „nevyužívám jiné sportovní zařízení“, nejčastěji uváděly děti ze skupiny A - 28,7%, a „o sport se nezajímám“ - 20,0%, „nic u nás není“ uvedlo nejvíc dětí ze středu města - 9,6%, a „nemám čas“ nejvíc uvedly děti ze skupiny C - 2,6%. Mezi jiná sportovní zařízení děti uváděly bazén, Tipsport arénu aj. (Tab. č. 7).

Tab.č.6: Proč využívám sportovní zařízení

Využívám je - ano								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	%
důvod								
baví	50	43,5	79	71,8	74	71,8	203	61,9
někdy	5	4,3	0	0,0	5	4,9	10	3,0
neuvedeno	60	52,2	31	28,2	24	23,3	115	35,1
celkem	115	100,0	110	100,0	103	100,0	328	100,0

Tab.č.7: Proč nevyužívám sportovní zařízení

Důvody nevyužívání sportovních zařízení								
celkem								
školy	A		B		C		328	
nevyužívá zařízení	60	%	31	%	24	%	115	%
důvod								
nemám čas	2	1,7	2	1,7	3	2,6	7	2,1
nic u nás není	2	1,7	11	9,6	0	0,0	13	4,0
o sport se nezajímám	23	20,0	7	6,1	17	14,8	47	14,3
využívám jiný	33	28,7	11	9,6	4	3,5	48	14,6
celkem	60	52,2	31	27,0	24	20,9	115	35,1

Otázka č. 12 Co děláš rád ve volném čase?

V otázce mohly děti označit více možností využívání volného času. Podle výsledku je zřejmé, že ze všech respondentů většina dětí sportuje - 95,7%, při hrách na počítači tráví volný čas - 93,5% dětí, sledování TV - 88,6%, poslechem hudby - 74,7%, něco jiného - 63,4%. Při odpovědi „jiné“ nejčastěji uváděly plavání, tanec, kreslení, squash aj. Nejvíc něco jiného

uváděly děti ze skupiny A – 49, odpověď „sportuji“ uváděly nejvíc děti ze skupiny B - 70 (Tab.č.8).

Tab.č.8: Jak trávíš volný čas

Co děláš rád ve volném čase								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	
trávení volného času							Σ	%
chodím na vycházky	30	26,1	33	30,0	27	26,2	146	44,5
sportuji	60	52,2	70	63,6	68	66,0	314	95,7
hrají si s kamarády	56	48,7	54	49,1	53	51,5	261	79,5
sleduji TV	63	54,8	58	52,7	62	60,2	291	88,6
hrají na PC hry	73	63,5	63	57,3	50	48,5	307	93,5
internet,webové stránky	73	63,5	67	60,9	57	55,3	197	60,1
poslouchám hudbu	83	72,2	86	78,2	76	73,8	245	74,7
zpívám	12	10,4	15	13,6	10	9,7	61	18,6
něco jiného	49	42,6	40	36,4	40	38,8	208	63,4

Otázka č.16 Navštěvuješ ve škole zájmový kroužek?

Otázka je rozdělena na dvě části. První část byla zaměřená na zjištění, jaký zájmový kroužek navštěvují děti ve škole. Z tabulky je zřejmé, že nejvíc dětí - 68,3% neuvedly žádný zájmový kroužek organizovaný školou. Sportovní kroužek byl zastoupen pouze - 15,9%, např. gymnastika, florbal, volejbal a ostatní – 15,9%. Z ostatních kroužků děti uváděly fotokroužek, oděvnictví, redaktorská rada, keramika aj. (Tab.č.9). Ve druhé části otázky respondenti zdůvodňovali, proč nenavštěvují zájmový kroužek ve škole. V předcházející otázce 224 dětí (68,3%) neuvedlo zájmový kroužek ve škole. Nejčastější důvod byl, že žádný kroužek je nezaujal – 44,6% , nemám čas – 27,7%, mám svoje zájmy – 16,5%, nechce se mi – 9,8%, je drahý – 1,4% (Tab.č.10).

Tab.č.9: Zájmový kroužek

Zájmový kroužek ve škole								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	%
důvod								
sport	15	13,0	9	8,2	28	27,2	52	15,9
ostatní	10	8,7	13	11,8	29	28,2	52	15,9
neuvedeno	90	78,3	88	80,0	46	44,7	224	68,3
celkem	115	100	110	100	103	100	328	100,0

Tab.č.10: Nedělám zájmový kroužek

Nedělám koníček ve škole								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondentů	90	%	88	%	46	%	224	%
důvod								
mám svoje zájmy	33	36,7	3	3,4	1	2,2	37	16,5
nechce se mi	11	12,2	6	6,8	5	10,9	22	9,8
nemám čas	23	25,6	16	18,2	23	50,0	62	27,7
žádný mě nezaujal	22	24,4	62	70,5	16	34,8	100	44,6
drahý	1	1,1	1	1,1	1	2,2	3	1,4
celkem	90	100,0	88	100,0	46	100,0	224	100,0

Otázka č.18 Co tě vedlo přihlásit se do zájmového kroužku?

U této otázky bylo očekáváno, že největší zastoupení bude v odpovědi „na doporučení rodičů“, ale jak je patrné z odpovědí, nejvíc respondentů přivedlo do zájmového kroužku zájem o obor - 44,5%. Na doporučení rodičů - 16,2%, kamarád/ka - 12,5%, někdo jiný - 10,1%, u této odpovědi nejčastěji uváděli: „doma se nudím“, „tomuto oboru se chci věnovat i v dospělosti“, anebo „doporučila mi to teta, babička, učitelka“ aj. 16,8% dětí uvedlo „nenavštěvuji kroužek“ - nejvíc děti ze škol skupiny B - 24 (Tab.č.11).

Tab.č.11: Důvod přihlášení se do kroužku

Co tě vedlo se přihlásit					
celkem					
školy	A	B	C	Σ	%
respondenti	115	110	103	328	100
důvod					
zájem o obor	47	48	51	146	44,5
kamarád/ka	18	17	6	41	12,5
rodiče	17	13	23	53	16,2
někdo jiný	10	8	15	33	10,1
nenavštěvuji kroužek	23	24	8	55	16,8
celkem	115	110	103	328	100,0

Otázka č.21 Uved' tři koníčky, kterým se nejraději věnuješ ?

Z odpovědi je patrné, že respondenti se nejraději ve volném čase věnují sportovním činnostem. Mezi tři koníčky, kterým se respondenti nejraději věnují, jsou cyklistika - 239 žáků, nejméně se cyklistice věnují děti ze skupiny A – 67. Děti ze skupiny A se nejvíce věnují fotbalu a florbalu. Počítač – 115 dětí, nejvyšší zastoupení - 41 dětí ze skupiny B. Variantu „jiné koníčky“ označilo 195 respondentů, nejvíce dětí ze skupiny A - 89. Nejčastěji uváděly tanec, procházky, péče o domácnost, zvířata aj. (Tab.č.12).

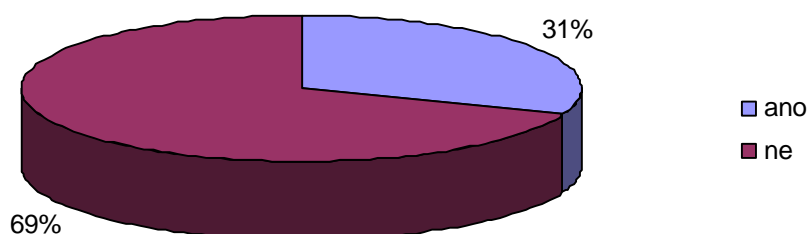
Tab.č.12: Tři koníčky, kterým se věnuješ

Tři koníčky				
celkem				
školy	A	B	C	Σ
respondenti	115	110	103	328
koníček				
cyklistika	67	85	87	239
fotbal	46	26	33	105
florbal	54	34	26	114
hokej	28	45	34	107
basketbal	21	21	56	98
počítač	36	41	38	115
jiné	89	71	35	195
neuvedeno	4	7	0	11

Otázka č.22 Myslíš si, že nabídka kroužků ve tvé škole je dostačující?

V této otázce se děti vyjadřovaly k dostatečnosti nabídky kroužků ve škole – 69,0% respondentů uvedlo, že není nabídka dostačující, 31,0% uvedlo, že nabídka je dostačující (Graf č. 1). Dále děti uváděly, jaký kroužek jim ve škole chybí. Nejvíce respondentů uvedlo, že jim chybí sportovní kroužky - 14,0%, např. hokej, florbal, házená, baseball aj. Další odpovědi byly značně rozmanité a nevykazovaly významnější četnost, proto byly shrnuty do položky „ostatní“ - 56,7%, respondenti uváděli např. fotokroužek, taneční kroužek, přírodovědní, elektrokroužek, lukostřelba (Tab.č.13).

Graf č. 1: Dostačující nabídka kroužků

Tab.č.13: Jaký kroužek chybí ve škole

Jaký kroužek chybí					
celkem					
školy	A	B	C	Σ	
respondenti	115	110	103	328	%
chybějící kroužek					
ruční práce	8	2	5	15	4,6
výtvarný kroužek	15	8	4	27	8,2
dramatický kroužek	5	5	7	17	5,2
jazyky	7	5	25	37	11,3
sport	13	15	18	46	14,0
ostatní	67	75	44	186	56,7
celkem	115	110	103	328	100

Závěr

Vyhodnocení H1: *Je předpoklad, že nabídka volnočasových aktivit v příměstských lokalitách je nižší.*

Dle vyhodnocení otázek, které se vztahovaly k první hypotéze, je patrné že děti tráví volný čas převážně sportovními aktivitami. Nezáleží na tom, v jaké části města bydlí. Mimo město není tolik sportovních zařízení, ve kterých by se dalo sportovat, ale děti si vždy nějaký prostor ke sportování najdou. Je problém, že nabídka zájmových kroužků ve školách neodpovídá požadavkům dětí, o čemž vypovídají i odpovědi na položenou otázku.

Jenom čtvrtina dětí ze všech respondentů uvedla, že nabídka zájmových kroužků ve škole je dostačující. Podle výsledků je nejmenší nabídka zájmových kroužků ve školách mimo město, čemuž napovídá, že většina respondentů navštěvuje zájmový kroužek mimo školu. Většinu dětí k zájmovému kroužku přivedl zájem o obor. Je dobré, že děti převážně tráví volný čas sportovními aktivitami, i když, jak bylo očekáváno, dost velký počet dětí tráví volný čas u počítače a sledováním televize, to je odrazem dnešní doby. Když měli respondenti uvést tři koníčky, kterým se věnují, opět uvedli na prvním místě sport. Nejvíce sportovní aktivity uváděli respondenti ze skupiny okrajových škol a ze skupiny škol ze středu města.

Z okruhu otázek, které se vztahovaly k H1 vyplynulo, že dílčí hypotéza H1 se potvrdila. Je pravda, že děti ze škol mimo město mají k dispozici nižší nabídku k trávení volného času s odpovídajícími volnočasovými aktivitami než děti ze zbývajících dvou skupin.

2.5.2 Možnost využívání volnočasových aktivit ve městě

H2: *Předpokládá se, že pro děti z příměstských lokalit je dojíždění do Liberce vážnou překážkou při zapojování se do organizovaných volnočasových aktivit.*

Odůvodnění: Je předpokladem, že děti z důvodu toho, že bydlí mimo Liberec, mají problém s dopravou na volnočasové aktivity ve městě Liberec. Jejich účast je komplikována nedostatečnou dopravní obslužností v okrajových částí Liberce, vyšším finančním zatížením rodiny a v neposlední řadě i časovou náročností pracovní doby rodičů.

Otázka č.6 Děláš svůj koníček na základě toho, že ti ho někdo doporučil?

Většině dětí doporučil koníček někdo jiný - 30,2%, nejčastěji uváděly teta, babička, učitelka, trenér. V podrobnějším náhledu je vidět, že odpověď někdo jiný nejvíce uvedly děti ze skupiny B - 11,3%. Otec doporučil kroužek 21,6% respondentům. Matka doporučila kroužek - 17,4% respondentům. Odpověď „nikdo“ uvedlo 7,6% respondentů, to může znamenat, že se pro zájmový kroužek rozhodli sami (Tab.č.14).

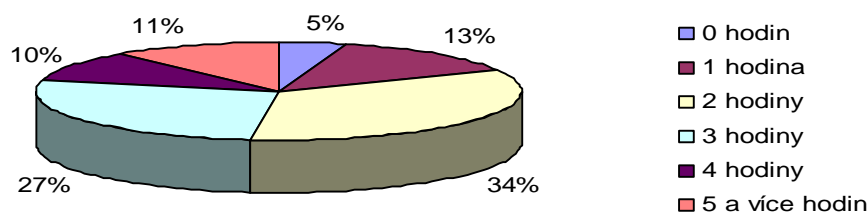
Tab.č.14: Děláš koníček na základě doporučení

Koníček na základě doporučení								
celkem								
skupina	A		B		C		Σ	
doporučení	115	%	110	%	103	%	328	%
někdo jiný	30	9,1	37	11,3	32	9,8	99	30,2
matka	24	7,3	15	4,6	18	5,5	57	17,4
otec	20	6,1	24	7,3	27	8,2	71	21,6
kamarád	16	4,9	34	10,4	26	7,9	76	23,2
nikdo	25	7,6	0	0,0	0	0,0	25	7,6
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Otázka č.7 Kolik času věnuješ svým koníčkům?

Nejvíce dětí věnuje svému koníčku dvě hodiny denně - 34,0%, tři hodiny denně - 27,0%, jednu hodinu denně - 13,0%, 5 a více hodin denně - 11,0%, čtyři hodiny denně - 10,0%, a – 5,0% uvádělo 0 hodin denně. Je zřejmé, že děti mají koníčky, kterým se musejí či chtějí denně věnovat. (Graf č.2).

Graf č. 2: Čas věnovaný koníčkům (denně)

Otázka č.15 Jaký druh literatury rád čteš?

Otázka se skládala ze tří částí, v první části otázky měli respondenti napsat, jaký druh literatury čtou. Nejvíc děti uváděly, že čtou dobrodružnou literaturu - 22,9%, skupina A – 9,1%, skupina B – 7,0% a skupina C - 6,7%. Naučnou literaturu čte - 7,9% a pod ostatní literaturu byly zařazené žánry, které se v odpovědích vyskytovaly sporadicky - 15,5%, např. časopisy, životopisy, pohádky, historické romány aj. (Tab.č.15).

Ve druhé části otázky děti uváděly, jaký druh literatury četly v době průzkumu. V době vyplňování dotazníků četlo 225 respondentů, opět byla nejvíc zastoupena dobrodružná literatura – 41,3% a - 13,3% dívčí romány (Tab.č. 16). Ve třetí části otázky odpovídali respondenti, kteří v době vyplňování dotazníků nic nečetli, tj. 103 respondentů. Nejvíc dětí uvádělo, že nečtou, protože je to nebaví – 55,3%, 39,8% uvádělo „nechce se mi“, 4,9% uvedli, že nemají čas (Tab.č.17).

Tab. č. 15: Druh literatury který rád čteš

Jaký druh literatury čteš								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	%
žánr								
dobrodružná	30	9,1	23	7,0	22	6,7	75	22,9
naučná	11	3,4	6	1,8	9	2,7	26	7,9
beletrie	7	2,1	0	0,0	2	0,6	9	2,7
dívčí romány	6	1,8	5	1,5	12	3,7	23	7,0
horory	5	1,5	6	1,8	0	0,0	11	3,4
detektivky	1	0,3	10	3,0	19	5,8	30	9,1
ostatní	14	4,3	26	7,9	11	3,4	51	15,5
nic nečtu	41	12,5	34	10,4	28	8,5	103	31,4
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Tab. č. 16: Co jsi v poslední době četl

Co jsi v poslední době četl								
celkem								
školy	A		B		C		328	
respondenti	74	%	76	%	75	%	225	%
žánr								
dobrodružná	34	45,9	30	39,5	29	38,7	93	41,3
naučná	9	12,2	6	7,9	5	6,7	20	8,9
beletrie	4	5,4	0	0,0	0	0,0	4	1,8
dívčí romány	7	9,5	7	9,2	16	21,3	30	13,3
horory	3	4,1	4	5,3	1	1,3	8	3,6
detektivky	1	1,4	3	3,9	3	4,0	7	3,1
ostatní	16	21,6	26	34,2	21	28,0	63	28,0
celkem	74	100	76	100	75	100	225	100

Tab. č. 17: Nic nečtu

Nic nečtu								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	41	%	34	%	28	%	103	%
důvody								
nemám čas	0	0,0	3	8,8	2	7,1	5	4,9
nechce se mi	17	41,5	13	38,2	11	39,3	41	39,8
nebaví mě to	24	58,5	18	52,9	15	53,6	57	55,3
celkem	41	100,0	34	100,0	28	100,0	103	100,0

Otázka č.17 Navštěvuješ nějaký kroužek mimo školu? A kam docházíš nebo dojíždíš?

Otázka se skládá ze tří podotázek Na první otázku, jestli navštěvují zájmový kroužek mimo školu, nejvíc respondentů uvádělo sport - 32%, např. atletiku, bojové sporty, florbal, fotbal hokej aj. Poměrně větším počtem byl zastoupen i tanec - 9,1%, např.: břišní tance, latinsko americké, balet, hip –hop. Odpověď „ostatní“ uvedlo 11,6%, uváděli modelářský, fotokroužek, rybářský kroužek aj. 38,4% uvedlo, že nenavštěvuje zájmový kroužek mimo školu (Tab. č. 18). Na druhou část otázky odpovídali jen ti respondenti, kteří v první části uvedli, že nenavštěvují zájmový kroužek mimo školu (38,4%). Nejvíc byl uveden důvod „nebaví mě to“ – 27,8% a „není nabídka“ – 23,8%. Jak je zřejmé z tabulky, velmi málo respondentů uvedlo, že nemají potřebu navštěvovat kroužky mimo školu, protože jich je dostatek ve škole – 6,3% (Tab.č. 19). Ve třetí části otázky děti odpovídaly, kam dojíždějí na zájmový kroužek. „Dojíždím do Liberce“ uvedlo 45,1%, jiné město 4,0%, uváděly např. Jablonec nad Nisou, Tanvald, Stráž nad Nisou, Křižany a Frýdlant v Čechách. 12,5% uvedlo, že dochází do školy (Tab. č. 20), je tedy evidentní, že na tuto otázku odpověděly i děti, které navštěvují kroužky ve škole, čehož se otázka netýkala.

Tab. č. 18: Navštěvují zájmový kroužek

Zájmový kroužek mimo školu navštěvují								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	%
typ kroužku								
sport	29	8,8	41	12,5	35	10,7	105	32,0
naučné kroužky	2	0,6	7	2,1	4	1,2	13	4,0
modeling	4	1,2	0	0,0	0	0,0	4	1,2
kreslení	3	0,9	3	0,9	0	0,0	6	1,8
tanec	10	3,0	10	3,0	10	3,0	30	9,1
redaktorská rada	0	0,0	2	0,6	1	0,3	3	0,9
skaut	0	0,0	2	0,6	1	0,3	3	0,9
ostatní	12	3,7	11	3,4	15	4,6	38	11,6
nenavštěvují	55	16,8	34	10,4	37	11,3	126	38,4
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Tab. č. 19: Nenavštěvuji zájmový kroužek(sk.A,B,C,)

Nenavštěvuji zájmový kroužek								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	55	%	34	%	37	%	126	%
motiv								
nebaví mě to	14	25,5	12	35,3	9	24,3	35	27,8
nechce se mi	7	12,7	8	23,5	12	32,4	27	21,4
nemám čas	10	18,2	9	26,5	7	18,9	26	20,6
není nabídka	21	38,2	4	11,8	5	13,5	30	23,8
dostatek ve škole	3	5,5	1	2,9	4	10,8	8	6,3
celkem	55	100,0	34	100,0	37	100,0	126	100,0

Tab. č. 20: Dojíždíš na zájmový kroužek

Kam dojíždíš								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondentů	115	%	110	%	103	%	328	%
místo								
Liberec	39	11,9	59	18,0	50	15,2	148	45,1
jiné město	6	1,8	2	0,6	5	1,5	13	4,0
škola	15	4,6	15	4,6	11	3,4	41	12,5
nedojíždím	55	16,8	34	10,4	37	11,3	126	38,4
celkem	115	35,1	110,0	33,5	103,0	31,4	328,0	100

Otázka č. 19 Jak se dopravuješ na zájmový kroužek?

Respondenti měli označit odpověď, jakým způsobem se dopravují na zájmový kroužek. Nejvíce dětí na zájmový kroužek dojíždí autobusem nebo tramvají – 48,8%, na druhém místě děti uváděly, vozí mě rodiče 18,9%. Chodím pěšky uvedlo 16,2%, nedojíždím uvedlo 10,1%, a dopravují se jinak uvedlo 6,1% (např. na kole). Z tabulky je vidět, že nejvíce respondentů nedojíždí na zájmový kroužek ze skupiny B 4,9% (Tab.č.21). Pro vyhodnocení výsledků mají větší význam výsledky v tabulce č.20, kde 38,4% respondentů uvedlo že, nedojíždí na zájmový kroužek. Je vidět, že respondentům se lépe odpovídalo na dotaz, jestli dojíždí na zájmový kroužek nebo nedojíždí ve spojitosti se zájmovým kroužkem. Pokud odpovídaly výhradně na otázku, jak se

na zájmový kroužek dopravují, odpovědělo jich podstatně méně, že nedojíždí nikam (Tab. č. 21).

Tab.č. 21: Doprava na kroužek

Jak se dopravuješ na zájmový kroužek								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	328	110	328	103	328	328	%
způsob		%		%		%		
dojíždím	53	16,2	56	17,1	51	15,5	160	48,8
chodím pěšky	18	15,7	15	4,6	20	6,1	53	16,2
vozí mě rodiče autem	19	5,8	18	5,5	25	7,6	62	18,9
jinak	13	4,0	5	1,5	2	0,6	20	6,1
nedojíždím	12	3,7	16	4,9	5	1,5	33	10,1
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Otázka č. 24 Co bys rád dělal ve volném čase,ale nemáš na to podmínky?

V této otázce měli respondenti napsat svá přání, co by rádi dělali ve volném čase. Největší zastoupení v odpovědích měl sport - 27,1%, uváděli např.: hokej, fotbal, bojové umění, volejbal, jízdu na koni, plavání, paintball aj. 25,9% dětí uvedlo, že nemá přání, v odpovědi např. uváděly „mám všechno“, „nic nepotřebuji“. 28,4% uvedlo „ostatní“ - tady byla zastoupena jednotlivá přání, která se méně často vyskytovala, např.: rybářství, včelařství, horolezectví, kanoistika, fotokroužek, modelářství aj. Odpověď ostatní uvedlo nejvíc respondentů ze skupiny A – 37 dětí (Tab.č.22).

Tab.č. 22: Přání k trávení volného času

Co bys rád dělal					
celkem					
školy	A	B	C	Σ	%
respondenti	115	110	103	328	100
přání					
sport	30	27	32	89	27,1
počítač	6	1	2	9	2,7
odpočinek	4	0	0	4	1,2
nemám přání	16	33	36	85	25,9
neuvedeno	22	17	9	48	14,6
ostatní	37	32	24	93	28,4
%	115	110	103	328	100,0

Závěr

Vyhodnocení: H2: *Je předpoklad, že pro děti z příměstských lokalit je dojíždění do Liberec vážnou překážkou při zapojování se do organizovaných volnočasových aktivit.*

Většina dětí uvedla, že mají dvě hodiny denně volný čas, ve kterém se mohou věnovat svým koníčkům. Většinou se jedná o koníčky se sportovním zaměřením, např. atletika, bojové sporty, florbal, fotbal, hokej. Kroužky s jiným zaměřením jsou modeling, tanec, kreslení, redaktorská rada aj. Děti dojíždějí na zájmové kroužky nejčastěji do Liberce, jednotlivci pak do Jablonce nad Nisou, Frýdlantu, Tanvaldu. Větší počet respondentů nedojíždí nikam, většina je ze skupiny škol mimo Liberec.

Při otázce, na jakém základě děláš svůj koníček, větší část dětí ze skupiny škol mimo Liberec nechala tuto otázku bez odpovědi. Z průzkumu vyplývá, že více jak polovina respondentů čte. To, že děti méně čtou, je problém dnešní doby obecně. Hry na počítači u řady dětí nahrazují potřebu četby. U otázky, kde respondenti mohli vyjádřit svá přání, nejvíce uváděli sportovní kroužky, větší počet respondentů uvedlo, že nemá přání, nebo neuvedli nic. Většinou tento typ odpovědí používaly děti ze škol mimo Liberec. V otázce č.19 nejvíce odpovědí „nedojíždím“ měli respondenti ze škol mimo Liberec (skupina A), což může nasvědčovat tomu, že dopravní obslužnost není v časté frekvenci. **Z okruhu otázek, které byly zaměřené na H2 se předpoklad potvrdil.**

2.5.3 Způsob trávení volného času

H3: *Je předpoklad, že děti z příměstských částí Liberce, volí jiné volnočasové aktivity než děti z města.*

Odůvodnění: Je předpoklad, že děti z příměstských částí tráví převážně čas v zájmových kroužcích, které nabízí škola, občanská sdružení anebo volný čas tráví neorganizovaně. Je otázkou, kolik času tráví děti s rodiči a zda

je rozdíl mezi dětmi z příměstských částí a dětmi z města Liberce. Děti z příměstských částí jsou více vázány pomocí rodičům při zvelebování rodinného prostředí, např. péče o zahradu, domácí zvířata apod., a proto je předpoklad, že mají méně volného času. Bez ohledu na nabídku je však možné, že děti z příměstských i městských oblastí tráví svůj volný čas neorganizovaně.

Otázka č.2: Kolik času trávíš s rodiči přes den?

Z odpovědí vyplynulo, že respondenti tráví volný čas s rodiči dle potřeby. Při porovnávání jednotlivých skupin škol nebyly zjištěny velké rozdíly v trávení volného času s rodiči. Jak vyplývá z grafu, většina respondentů tráví volný čas s rodiči dle vlastní potřeby (kolik chci). Odpověď 1-2 hodiny denně měla také dostatečné zastoupení. Ale objevily se i odpovědi, že s rodiči netráví žádný volný čas. (viz Graf č. 3)

Graf č. 3: Čas strávený s rodiči

Otázka č.3 Jakým způsobem trávíš volný čas s rodiči?

Děti měly možnost z nabízených odpovědí zaškrtnout i více možností. Nejméně dětí odpovědělo, že netráví s rodiči volný čas - pouze 11 respondentů, tj. 3,4%. Ostatní respondenti zaškrtnuli i více způsobů trávení volného času

s rodiči. Nejvíce děti odpovědělo, že si s rodiči povídají – 222, tj. 67,7% respondentů, čas u sportu s rodiči tráví – 172, tj. 52,4% respondentů, uváděli např. cyklistika, fotbal, tenis aj. S rodiči na kulturní akce chodí 78 respondentů, tj. 23,8%, např. na výstavy, do kina, divadla. Jiný způsob trávení volného času uvádělo 64 respondentů, tj. 19,5%, např. sledování TV, domácí práce, rukodělné práce aj. (Tab. č. 23).

Tab.č. 23: Jak trávím volný čas s rodiči

Způsob trávení volného času s rodiči					
celkem					
školy	A	B	C	Σ	%
respondentů	115	110	103	328	100
trávení volného času					
povídání s rodiči	82	74	66	222	67,7
sport	46	63	63	172	52,4
kultura	28	25	25	78	23,8
jinak	24	19	21	64	19,5
netrávím s nimi VČ	3	4	4	11	3,4
zájmový kroužek	0	30	2	2	0,6
celkem	183	185	181	*	*

Otázka č.4 Jaké mají koníčky tví rodiče?

U této otázky respondenti doplňovali více koníčků, které pěstují jejich rodiče. U většiny respondentů bylo zjištěno, že rodiče nemají žádný koníček, nebo děti uváděly nevím. Je zajímavé, proč respondenti v tak vysokém měřítku neuvedli žádný zájmový kroužek nebo uvedli „nevím“. Může to vypovídat o tom, že rodiče nemají zájmový kroužek anebo, že se respondenti nezajímají, co rodiče dělají. Nejvíce rodičů, kteří nemají koníčky, se objevuje u respondentů skupiny C - 73,8%, skupina B - 56,4% a skupina A - 45,2%. Pokud uváděli nějaké záliby, pak ze sportu jde např. o cyklistiku, fotbal, florbal, lyže, basketbal, volejbal, tenis. Z kulturních zálib uváděli např. výstavy, návštěvy divadla, kino, koncerty. V odpovědi „ostatní“ jsou shrnuty koníčky, které se vyskytovaly ojediněle např. včelařství, hasičství, fotokroužek aj. (Tab.č.24).

Tab.č. 24: Koníčky rodičů

Jaké mají koníčky tví rodiče?						
koníček	žádný	sport	kultura	TV	nevím	ostatní
skupina A	45,2%	32,2%	28,7%	9,6%	17,4%	57,4%
skupina B	56,4%	55,5%	16,4%	7,3%	10,0%	52,7%
skupina C	73,8%	59,8%	15,5%	8,7%	9,7%	47,6%

Otázka č.5 Děláš některý koníček s rodiči a který?

Z odpovědí je patrné, že většina dětí tráví volný čas s rodiči sportovními aktivitami - 31,1%, v daleko menším zastoupení se objevuje kultura, četba, modelářství. Jednotlivě se v odpovědích objevovaly koníčky, které jsou shrnuty pod označením „ostatní“ - 8,8% dětí uvádělo např. včelařství, hasičství, fotokroužek aj. Nejvíce dětí odpovídalo „nedělám kroužek s rodiči“ - celkem 47,3%. V největším počtu byly zastoupeny děti ze skupiny A - 58 dětí (Tab. č. 25). Takto vysoké zastoupení může naznačovat, že výchovná funkce rodiny, vzájemná komunikace mezi rodiči a dětmi, vedení dětí ke vhodným volnočasovým aktivitám významně zaostává.

Koníček s rodiči nedělá celkem 155 dětí, (47,3%), jako důvod uváděly „nemáme společné zájmy“ – 79 dětí tj. – 51,0%, „nemáme čas“ odpovědělo - 45 dětí, tj. 29,0% V odpovědích se i vyskytla odpověď „nemají na mě čas“ - 4 děti, tj. 2,5% ačkoliv ze zkoumanému vzorku jde o malý počet respondentů, je to k zamyšlení. Některé děti uvedly důvod „nevím“- 10 dětí, tj. 3,0%. 11% neuvedlo žádnou odpověď (Tab č. 26).

Tab.č. 25: Koníčky rodičů

Koníčky s rodiči					
	Celkem				
školy	A	B	C	Σ	%
respondentů	115	110	103	328	100
společný koníček					
sport	24	39	39	102	31,1
čtení	3	2	4	9	2,7
domácí práce	3	2	4	9	2,7
kultura	3	2	4	9	2,7
modelářství	3	2	3	8	2,4
rybaření	3	1	3	7	2,1
ostatní	18	5	6	29	8,8
nedělám	58	57	40	155	47,3
celkem	115	110	103	328	100

Tab.č. 26: Proč nedělám koníčky s rodiči

Nedělám koníčky s rodiči					
	celkem				
školy	A	B	C	Σ	
respondentů	58	57	40	155	%
společný koníček					
nemáme spol.zájmy	27	27	25	79	51,0
nemáme čas	13	25	7	45	29,0
neuvedeno	9	4	4	17	11,0
nevím	6	1	3	10	6,5
nemají na mě čas	3	0	1	4	2,5
celkem	58	57	40	155	100,0

Otázka č.8 Kolik máš volného času ?

Respondenti odpovídali, kolik volného času mají v rámci jednoho dne a v rámci jednoho týdne. Nejvíce respondentů uvedlo pět a více hodin volného času denně - 33,2% . Nejčastěji takto odpovídali respondenti ze skupiny A - 52 dětí, tj. 15,9% z celkového počtu respondentů. I v celkovém posouzení je tato varianta nejčastější (Tab.č. 27).

U otázky na množství volného času týdně nejvíce respondentů odpovědělo, že nemají žádný volný čas 75%, mezi jednotlivými skupinami

nejdou velké rozdíly. Na druhé pozici je zastoupeno pět a více hodin 18,6% nejvíce tuto variantu uváděly děti ze skupiny C - 6,7% (Tab.č.28). Při porovnání obou tabulek je zřejmý rozpor ve výpovědích dětí. Lze se domnívat, že pro děti je zřejmě náročnější vnímat množství volného času v průběhu týdne. Pro průzkum jsou zřejmě platnější odpovědi na otázku týkající se volného času denně. Pro děti je vyčíslení doby v konkrétním dni jistě snazší než vysčítávat jednotlivé časy v průběhu týdne.

Tab.č. 27: Volný čas denně

Volný čas / den								
celkem respondentů								
skupina	A	328	B	328	C	328	Σ	%
počet hodin		%		%		%		
0	10	3,0	9	2,7	16	4,9	35	10,7
1	5	1,5	2	0,6	3	0,9	10	3,0
2	9	2,7	20	6,1	12	3,7	41	12,5
3	16	4,9	24	7,3	25	7,6	65	19,8
4	23	7,0	20	6,1	25	7,6	68	20,7
5 a více	52	15,9	35	10,7	22	6,7	109	33,2
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Tab.č. 28: Volný čas týdně

Volný čas / týden								
celkem respondentů								
skupina	A	328	B	328	C	328	Σ	%
počet hodin		%		%		%		
0	87	26,5	83	25,3	76	23,2	246	75,0
1	2	0,6	1	0,3	0	0,0	3	0,9
2	0	0,0	0	0,0	2	0,6	2	0,6
3	1	3,8	4	1,2	1	0,3	6	1,8
4	5	1,5	3	0,9	2	0,6	10	3,0
5 a více	20	6,1	19	5,8	22	6,7	61	18,6
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Otázka č.9 Kolik času trávíš při sledování televize ?

U této otázky děti opět odpovídaly dvěma způsoby - sledování televize denně a sledování televize týdně. Nejvíce času denně tráví u televize děti ze skupiny A - 10,4%, následuje skupina B - 9,1% a skupina C - 7,8%

(Tab.č.29), nejsou tedy patrné zvlášť významné rozdíly. U druhé varianty odpovědi (Tab.č.30) je opět patrný významný rozdíl mezi vyčíslením času denně a týdně. Lze se domnívat, že i zde platí stejný důvod, jak již bylo zmíněno při vyhodnocování předchozí otázky.

Tab.č. 29: Sledování TV denně

Čas strávený u televize denně								
počet hodin	celkem respondentů							
	A		B		C		Σ	%
0	9	7,8	9	8,2	18	17,5	36	11,0
1	19	16,5	29	26,4	18	17,5	66	20,1
2	46	40,0	41	37,3	40	38,8	127	38,7
3	17	14,8	13	11,8	14	13,6	44	13,4
4	12	10,4	8	7,3	5	4,9	25	7,6
5 a více	12	10,4	10	9,1	8	7,8	30	9,1
celkem	115	100,0	110	100,0	103	100,0	328	100,0

Tab.č. 30: Sledování TV týdně

Čas strávený u televize týdně								
počet hodin	celkem respondentů							
	A		B		C		Σ	%
0	85	73,9	84	76,4	73	70,9	242	73,8
1	3	2,6	5	4,5	1	1,0	9	2,7
2	1	0,9	3	2,7	5	4,9	9	2,7
3	4	3,5	2	1,8	1	1,0	7	2,1
4	6	5,2	1	0,9	5	4,9	12	3,7
5 a více	16	13,9	15	13,6	18	17,5	49	14,9
celkem	115	100,0	110	100,0	103	100,0	328	100,0

Otázka č.10 Kolik času strávíš při PC?

Jedná se o stejný typ otázky jako u otázky č. 8 a č.9. Děti odpovídaly stejným způsobem, jak u otázek předcházejících. Jak je vidět z tabulky, nejvíce času tráví u PC děti ze skupiny A - 15,9 %, následuje skupina B - 10,7%, C - 6,7% denně (Tab.č.31). Výsledky týkající se týdenního počtu hodin stráveného u PC jsou shrnuty v tabulce č. 32. I zde je z výsledků zřejmý markantní rozdíl ve výpovědích dětí, z toho důvodu je věnována větší pozornost výsledkům týkajících se denního počtu hodin, které je dětmi zřejmě lépe chápáno.

Tab.č. 31: Čas u PC denně

Volný čas u PC/ den								
celkem respondentů								
skupina	A		B		C		Σ	
počet hodin	115	%	110	%	103	%	328	%
0	10	3,0	9	2,7	16	4,9	35	10,7
1	5	1,5	2	0,6	3	0,9	10	3,0
2	9	2,7	20	6,1	12	3,7	41	12,5
3	16	4,9	24	7,3	25	7,6	65	19,8
4	23	7,0	20	6,1	25	7,6	68	20,7
5 a více	52	15,9	35	10,7	22	6,7	109	33,2
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Tab.č. 32: Čas u PC týdně

Volný čas PC / týden								
celkem respondentů								
skupina	A		B		C		Σ	
počet hodin	115		110		103		328	%
0	87	26,5	83	25,3	76	23,2	246	75,0
1	2	0,6	1	0,3	0	0,0	3	0,9
2	0	0,0	0	0,0	2	0,6	2	2,7
3	1	0,3	4	1,2	1	0,3	6	1,8
4	5	1,5	3	0,9	2	0,6	10	3,0
5 a více	20	6,1	19	5,8	22	6,7	61	18,6
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Otázka č.13 Jaký sport děláš nejraději?

Otázka byla otevřená, děti dopisovaly, co nejraději dělají. Všechny děti uváděly, že nejraději sportují: fotbal - 32,3%, cyklistika - 32,4%, florbal - 21,9%. Nejvíce uváděly fotbal děti ze skupiny A – 10,7%. Významné zastoupení měl i tanec - 10,8%, jedná se o břišní tance, latinsko-americké, balet, hip-hop aj. Kromě sportovních aktivit děti uváděly nesportovní kroužky - 23,5%, např. včelařství, fotokroužek, modelářství, výtvarné kroužky (Tab.č.33).

Tab.č. 33: Sport, který děláš

Jaký sport děláš nejraději								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondentů	115		110		103		328	
druh sportu		%		%		%		%
fotbal	35	10,7	24	7,3	29	8,8	106	32,3
cyklistika	25	7,6	38	11,6	24	7,3	106	32,4
florbal	16	4,9	23	7,0	21	6,4	72	21,9
tanec	10	3,0	8	2,4	12	3,7	35	10,8
nesportovní zájmy	29	8,8	17	5,2	17	5,2	77	23,5
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Otázka č.14 Chodíš do knihovny ?

Jednalo se o uzavřenou otázku. Děti volily z nabízených možností. Jak je patrné z tabulky, nejvíce dětí označilo možnost „občas“ - 50,3%, „nikdy“ odpovědělo 37,5% a často chodí do knihovny 12,2% dětí. Nejvíce respondentů chodí občas do knihovny ze skupiny B - 57,3%, následuje skupina C - 48,5%, A - 45,2% (Tab.č.34).

Tab.č. 34: Chodíš do knihovny

Návštěvy knihovny								
celkem respondentů								
skupina	A	%	B	%	C	%	Σ	%
počet hodin								
často	11	9,6	10	9,1	19	18,4	40	12,2
občas	52	45,2	63	57,3	50	48,5	165	50,3
nikdy	52	45,2	37	33,6	34	33,0	123	37,5
celkem	115	100,0	110	100,0	103	100,0	328	100,0

Otázka č.20 Vyhovuje ti trávení volného času s rodiči?

Otázka byla opět rozdělena do tří částí, v první části odpovídaly děti na otázku, zda tráví volný čas s rodiči a proč. Nejvíce děti uvedlo sympatie 32,6%. Nejméně dětí odpovídalo, že si s rodiči povídá - 11,9%, což odpovídá věku respondentů. Je varující, že 55,5% dětí odpovědělo, že s rodiči netráví volný čas (Tab.č. 35). Na druhou část otázky ze 182 dětí jako důvody netrávení volného času uváděly: „mám jiné zájmy“ – 46,2%, „jsem raději s kamarády“ –

26,4% a někteří uvedly „částečně“ – 27,5% (Tab. č. 36). Jako důvod, proč tráví s rodiči volný čas částečně, uváděly „někdy je to v pohodě“ - 82%, „když musím“ - 18% (Tab.č.37).

Tab.č. 35: Volný čas s rodiči

Vyhovuje ti trávení volného času s rodiči								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	%
způsob								
sympatie	33	28,7	46	41,8	28	27,2	107	32,6
povídáme si	8	7,0	2	1,8	29	28,2	39	11,9
netrávím	74	64,3	62	56,4	46	44,7	182	55,5
celkem	115	100,0	110	100,0	103	100,0	328	100,0

Tab.č.36: Netrávím volný čas

Netrávím s rodiči volný čas								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	74	%	62	%	46	%	182	%
způsob								
mám jiné zájmy	31	41,9	29	46,8	24	52,2	84	46,2
jsem raději s kamarády	16	21,6	24	38,7	8	17,4	48	26,4
částečně	27	36,5	9	14,5	14	30,4	50	27,5
celkem	74	100,0	62	100,0	46	100,0	182	100,0

Tab.č.37: Částečně trávím volný čas

Částečně trávím s rodiči volný čas								
celkem								
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	27	%	9	%	14	%	50	%
způsob								
někdy je to v pohodě	22	81,5	6	66,7	13	66,7	41	82,0
když musím	5	18,5	3	33,3	1	33,3	9	18,0
celkem	27	100,0	9	100,0	14	100,0	50	100,0

Otázka č. 23 Co dělají ve volném čase tví rodiče?

Na tuto otázku respondenti odpovídali volně: 24,6% uvedlo, že rodiče tráví volný čas sportem, např. cyklistika, kanoistika, volejbal, basketbal, jízda

na koni aj. 16,6% rodičů tráví volný čas domácími pracemi, např. péče o dům, péče o zahradu, úklid, chodí na procházky. Nejvíce volného času tráví sportem rodiče respondentů ze středu města 7,9%, na okraji města 6,7% a mimo město 5,8%. 15,4% respondentů neuvedlo, jakým způsobem tráví rodiče volný čas. 10,4 % uvedli „nevím“, celkem 25,8% respondentů neuvedlo, co dělají rodiče ve volném čase (Tab.č. 38).

Tab. č. 38: Volný čas rodičů

Co dělají rádi rodiče ve volném čase								
	Celkem							
školy	A		B		C		Σ	
respondenti	115	%	110	%	103	%	328	%
trávení volného času								
sport	19	5,8	26	7,9	22	6,7	81	24,6
procházky	17	5,2	10	3,0	18	5,5	53	16,2
domácí práce	19	5,8	12	3,7	14	4,3	54	16,6
nemají čas	5	1,5	6	1,8	5	1,5	19	5,9
neuvedeno	18	5,5	13	4,0	10	3,0	50	15,4
nevím	19	5,8	8	2,4	7	2,1	34	10,4
ostatní	18	5,5	35	10,7	27	8,2	80	24,4
celkem	115	35,1	110	33,5	103	31,4	328	100,0

Otázka č.25 Pomáháš rodičům při domácích pracích?

Na otázku odpovědělo 239 respondentů, tj. 72,9%, že pomáhá doma. Nejčastěji uváděli mytí nádobí, vytírání, vysávání, úklid, pomoc kolem domu, pomoc na zahradě, pomoc s péčí o mladšího sourozence a jiné domácí práce. Doma pomáhá jen někdy 14,9% respondentů. Vůbec nepomáhá s domácími pracemi 21 respondentů, tj. 6,4%. 19 respondentů, tj. 5,8%, neuvedlo nic. Důvodem pro tuto odpověď může být i to, že rodiče těchto dětí tuto pomoc nevyžadují. Nemusí to tedy nutně vypovídat o nezájmu či nechuti dětí doma pomáhat (Tab.č.39).

Tab. č. 39 Pomoc v domácnosti

Pomáháš rodičům s domácími pracemi					
	Celkem				
školy	A	B	C	Σ	
respondenti	115	110	103	328	%
pomoc					
ano	83	78	78	239	72,9
někdy	10	23	16	49	14,9
nepomáhám	12	6	3	21	6,4
neuvedeno	10	3	6	19	5,8
celkem	115	110	103	328	100,0

Závěr

H3: *Je předpoklad, že děti z příměstských částí Liberce, volí jiné volnočasové aktivity než děti z města.*

Poměrně velká část dětí ze zkoumaného vzorku uvádí, že s rodiči volný čas netráví. V tomto vývojovém období se zřejmě není nad čím pozastavovat. Děti se začínají osamostatňovat od rodičů a chtěly by víc času trávit s kamarády. Je však otázka, zda počet takto odpovídajících respondentů není až příliš vysoký. Přece jen by větší část volného času trávená v rámci rodiny byla žádoucí. Zdá se, že nedostatek společně tráveného času může mít příčinu i v náročnosti profesí rodičů. Není nic nového, že čím dál více času tráví dospělí pracovními aktivitami.

Nejvíce volného času mají respondenti ze skupiny škol mimo Liberec. většinou ho tráví při sledování TV a při hře na PC. Nejoblíbenějším sportem pro děti ze skupiny škol mimo Liberec je fotbal. Je vidět, že v blízkosti bydliště je zřejmě nedostupnější fotbalové hřiště. Do knihovny chodí nejvíce děti ze skupiny C. Více jak polovina respondentů netráví volný čas spolu s rodiči. To, že netráví společně volný čas, zdůvodňovali tím, že mají jiné zájmy, raději jsou s kamarády. Na otázku, co dělají rodiče ve volném čase, větší část respondentů odpověděla „nevím“ anebo neuvedla nic. To může vypovídat o tom, že děti se nezajímají, co dělají rodiče nebo že rodiče nemají na ně čas, i když tato

varianta odpovědi se přímo v dotaznících nevyskytla. Všichni respondenti na otázku, jestli pomáhají doma, odpověděli, že ano. Nejčastěji uváděli drobné domácí práce. Většina dětí ze škol mimo Liberec často uváděla i pomoc kolem domu, pomoc na zahradě. **Z okruhu otázek, které se vztahovaly k H3 vyplynulo, že dílčí hypotéza se potvrdila.** Je pravda, že děti z příměstských částí Liberce volí jiné volnočasové aktivity než děti z města.

3 Závěr

Cílem praktické části bylo zjistit, jakým způsobem využívají volný čas děti základních škol ve městě a v příměstských lokalitách Liberce. Zda existují rozdíly v jejich možnostech a v zájmech o různé typy volnočasových aktivit v souvislosti s tím, zda žijí ve městě či mimo město. Cílem průzkumu bylo zjistit informace o tom, zda žáci využívají zájmové kroužky organizované školou, popřípadě který zájmový kroužek by chtěli ve škole mít, nebo jestli navštěvují jiné organizace, které se zabývají volným časem dětí. Dále se průzkum zabýval i tím, co ve svém volném čase dělají nejčastěji, jaké mají zájmy, jestli tráví volný čas s rodiči a zda jim to vyhovuje. Cílem bylo také zjistit rozdíly mezi trávením volného času dětí mimo město, ve středě města a na okraji města Liberce.

Žáci druhého stupně tráví většinou svůj čas efektivně, neboť mají největší zálibu ve sportovních aktivitách. Rozdíly ve využívání volného času sportovními aktivitami se lišily u dětí v jednotlivých skupinách škol. Děti ze škol mimo Liberec nemají tolik sportovních zařízení ve svém bydlišti jako děti ze středu města a na okraji města Liberce. Přesto tráví dost času sportem, hlavně fotbalem, jelikož fotbalové hřiště bývá nejbližší dostupné jejich bydlišti. Respondenti uváděli rozmanitost zájmových kroužků, ale většina, které navštěvují, je mimo školu. Ve škole navštěvuje zájmové kroužky malý počet respondentů. Pokud navštěvují zájmový kroužek ve škole, většinou se

jedná o sportovní kroužek. Děti ve městě a v okrajové části mají v tomto směru větší výběr než děti v příměstské části Liberce

Tady se nabízí otázka finančních možností rodin. Každý kroužek stojí peníze, děti by třeba rády do kroužku chodily, ale nemohou z důvodu nedostatku finančních prostředků v rodině. Různé sportovní zájmové kroužky jsou velice finančně náročné, např. vybavení hokejisty se pohybuje v desítkách tisíc korun. V případě rodin s více dětmi je to již otázka k zamyšlení.

Bylo zjištěno, že většina respondentů tráví volný čas pohybovými aktivitami. Tyto aktivity nejčastěji provozují se svými rodiči i kamarády. Nelze opomenout i čas trávený u počítače a u televize, ale to nese dnešní doba. Zdá se, že s postupujícím věkem ubývá u dětí pohybových aktivit na úkor času stráveného u televize a u počítačových her.

Podle průzkumu dostatek volného času pociťuje většina žáků. Většinou děti uváděly, že mají pět a více hodin volného času. Je však sporné, do jaké míry jsou výsledky na tyto otázky vypovídající, protože respondenti rozdílně odpovídaly na otázku, pokud se týkala denního a týdenního počtu hodin.

Pro práci byly stanoveny celkem tři hypotézy. Z rozboru dotazníků, které byly zpracovány, se všechny hypotézy potvrdily. Ačkoliv byla snaha podchytit rozmanitý vzorek respondentů (průzkum probíhal celkem na devíti základních školách), nelze tyto výsledky zobecňovat. Je třeba počítat i s určitým zkreslením výsledků, které mohly vzniknout z nepochopení předložených otázek či ze složitosti některých z nich (zdá se, že pro děti byl největší problém určit čas během dne a týdne tak, aby data navzájem korespondovala).

Velká část dětí s rodiči volný čas netráví. I v dnešní době je důležité, aby každý rodič věděl, co jeho dítě ve volném čase dělá. Také společně trávený čas je velice důležitý. Rodiče by měli být s dítětem v kontaktu, podporovat ho v jeho zájmech a zálibách, i to je součást výchovy. Nejčastěji společně s rodiči jezdí na výlety nebo chodí na procházky. Někteří společně sportují – jezdí na kole nebo si jdou zaplavat. Mnoho odpovědí bylo, že chodí společně

nakupovat, což je trend poslední doby. V hypermarketech lze potkat maminky s dětmi, jak chodí po obchodech a za odměnu si dají něco v rychlém občerstvení. U takového způsobu využívání volného času s dětmi by se měli rodiče nad sebou zamyslet a vzít své děti raději někam do přírody. Dále v dotazníku žáci uváděli, že spolu s rodiči vaří, sledují televizi, chodí na návštěvy nebo hrají hry. Některé děti tráví s rodiči volný čas, když musí a jsou raději s kamarády.

Rodiče by měli mít přehled o svých dětech, co ve volném čase dělají, kde a s kým jej tráví. Měli by se zajímat také o kamarády svých dětí. Jistě by nebylo vhodné zakazovat svému dítěti kamarády, ovšem v některých případech je to nezbytné. Mnoho dětí odpovídalo, že nedělají žádný kroužek. Stálo by za zamyšlení, co dělají ve svém volném čase. Nesprávné využívání volného času může vést a je předpokladem vzniku sociálně patologických jevů. Jeden chlapec vtipně poznamenal, „pokud bych neměl zájmový kroužek, otec by mi zadal práci“. Rodiče a pedagogové by měli děti učit správnému využívání volného času.

Rodiče dětí by se měli zajímat více o volný čas svých dětí. Pochybné party lze najít nejen ve městě, ale začínají pronikat i do okolí města. Přibývá drogových dealerů, kteří se čím dál více zaměřují na děti základních škol. Problém s drogami se už nevyskytuje jenom ve městě, ale už i v příměstských lokalitách, kde se většinou všichni znají a o sobě navzájem vědí. Není však předmětem tohoto průzkumu se tímto jevem zabývat do hloubky. Během průzkumu se objevily i další otázky, které by si zasloužily větší pozornost. Role rodiče je nezastupitelná, proto by bylo žádoucí zaměřit se hlouběji na toto téma. Efektivní trávení volného času není pouze záležitostí pedagogů, ale také rodiče musí mít v tomto ohledu rovněž zájem. Měli by poskytnout svému dítěti zázemí a být pro své dítě vzorem.

4 Navrhovaná doporučení

Navrhovaná opatření je možné rozdělit do tří skupin: opatření zaměřená na rodinu, školu a celospolečensky platná.

Opatření pro rodinu

- zvýšený zájem o náplň volného času dětí – zajímat se kam chodí, s kým chodí, čím se zabývají, povídat si s nimi a zajímat se o jejich problémy, pokud nejde o děti, s kterými by bylo dobré se kamarádit, je potřeba vysvětlit, proč by se s nimi neměly kamarádit, vysvětlit jim, co je na jejich chování špatné a z čeho by si neměly brát příklad, je to velmi těžké, vhodnou alternativou mohou být např. zajímavé sportovní aktivity;
- umožnit jim pokud možno navštěvovat zařízení, která poskytují smysluplné aktivity vhodné pro děti, např. dům dětí, zájmové umělecké školy, organizace, zabývající se využíváním volného času, dbát na to, aby byly se školními povinnostmi zatěžovány přiměřeně, měly by mít čas na odpočinek po škole;
- uvolnit část finančních prostředků z rodinného rozpočtu na volnočasové aktivity – rodičům se tato investice vrátí v podobě snazší výchovy pozitivním směrem;
- v případě nedostatku financí hledat vhodné alternativy, které nejsou finančně náročné, např. výlety do přírody, hraní společenských her;
- věnovat část svého volného času svým dětem, pěstovat společné záliby, např. cyklistika, turistika aj. formy rekreačních sportů;
- respektovat skutečné zájmy svých dětí, komunikovat s nimi, rozebrat s dětmi jejich zájmy, nezakazovat, ale přesvědčovat a vysvětlovat, děti postupně přijdou na to, co je pro ně dobré a vyhovující;
- plánovat smysluplné využití školních prázdnin - rodiče nemají tolik dnů dovolené a děti mají často tendenci trávit volný čas potulováním se a nicneděláním, rodiče by si měli zjistit, jaké příměstské a městské tábory se

organizují na školách a v organizacích, které se zabývají trávením volného času dětí všech věkových skupin.

Opatření pro školu

Pedagogové nejen ve škole by se měli zamyslet nad tím, co vlastně děti dělají ve volném čase. Jak je vidět z odpovědí dětí, ve školách chybí zájmové kroužky dle jejich zájmu. Nejdůležitější opatření by bylo možné shrnout do následujících bodů:

- sladit poptávku po zájmových kroužcích s nabídkou - škola by dříve než začne sestavovat nabídku zájmových kroužků, které budou probíhat v průběhu školního roku, měla zjistit skutečný zájem dětí a následně pak sestavovat nabídku, pokud nelze pro vedení kroužků využít vlastní pedagogy, měla by se škola obrátit na rodiče, případně na další osoby, a požádat je o spolupráci;
- v průběhu volnočasových aktivit mimo školu zapojovat do organizace akcí rodiče a přátele škol;
- organizovat pro děti víkendové pobyty v přírodě s určitým zaměřením, např. ekologie, a aktivně hledat vhodné finanční zdroje;
- seznamovat děti se živou přírodou za pomoci projektových dnů, při organizaci požádat o spolupráci organizace, které se touto problematikou zabývají, děti by se naučily vnímat přírodu a starat se o ni;
- otázka finančního zabezpečení - naučit se využívat granty, ze kterých by se mohly pokrýt finanční náklady na organizaci víkendových či jiných zájmových činností pro děti;
- bylo by vhodné získat ke sponzorování i podnikatelské subjekty, leckdy je možné je najít i v řadách rodičů.

Opatření pro společnost

- stabilizace a podpora současné rodiny ze strany státu – současná sociální politika nepodporuje rodiny s dětmi v takové míře, jak tomu bylo dříve, většina rodin má omezené finanční prostředky a tak by bylo vhodné vytvořit

bezplatná střediska pro využívání volného času dětí a mládeže, a tím předcházet vzniku patologických part, tím by se podpořil zdravý vývoj mladé generace;

- finanční podpora směřující k rozšíření nabídky volnočasových aktivit, vznik vhodných zařízení, sportovišť, které by děti a mládež využívala pod vedením zkušených pedagogických pracovníků, mohly by je finančně podporovat dobrovolné organizace nebo sponzoři;
- podpora preventivních programů – předcházení vzniku patologických jevů, např. přednášky o nebezpečí drog, požívání alkoholu, kouření aj., to vše by se mohlo odehrávat v centrech pro využívání volného času, které by vznikly v příměstských lokalitách, ve městě, ale i na venkově;
- na úrovni obcí zjišťovat skutečné potřeby rodin a dětí, které v těchto rodinách vyrůstají, podpora aktivit škol i mimoškolních zařízení, které se zabývají volným časem dětí;
- zajistit dostatek odborně vzdělaných specialistů zabývajících se volným časem dětí (podpora oborů zaměřených na pedagogiku volného času, speciální a sociální pedagogiku);
- vybudovat pro děti a mládež taková zájmová centra, kam by mohly přijít dle potřeby, nabídnout jim činnost, která by jim vyhovovala dle zájmů a jejich možností, a to zdarma, možnost si popovídat s odborníky;

Je pochopitelné, že realizace výše uvedených opatření není možná v krátkém čase a v plné míře. Jde spíše o souhrn poznatků, které z průzkumu vyplynuly a zdají se být vodítkem pro pozitivní změnu v oblasti využívání volného času dětí staršího školního věku.

Zdá se, že pod vlivem současné uspěchané doby se trochu zapomíná na mladou generaci, a to jak ze strany rodiny, školy, ale i celé společnosti. Je třeba si uvědomit, že výchova dětí je stále prvořadým úkolem rodičů i pedagogů. Bez náležité podpory ze strany společnosti však nelze očekávat

plnohodnotného naplnění tohoto cíle. Průzkum byl pouze malou sondou do života dnešních dětí, snažil se o získání poznatků, které by mohly napomoci vhodnému nasměrování aktivit rodiny, pedagogů a společnosti v oblasti tak významné pro život dětí, jako je využívání volného času. Bylo by možné považovat za úspěch, pokud by alespoň část navrhovaných opatření byla v budoucnu realizována.

5 Seznam použitých odborných zdrojů

BLÁHA, Václav. *Volný čas, výchova a sociální formování žáků základní školy v době mimo vyučování*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 144 s.

CLOUDE, Henry, TOWNSEND, John. *Jak vychovat báječné děti*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002. 192 s. ISBN 80-7255-049-7

ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 665 s. ISBN 80-7178-463-X

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. 415 s.

Česká tábornická unie [online]. Česká tábornická unie, 2002-2006 [cit. 2008-01-13]. Dostupný z www: <<http://www.tabornici.cz/>>.

Duha: O duze - historie [online]. 2000- [cit. 2008-01-13]. Dostupný z www: <http://www.duha.cz/o_duze_historie.php>.

HÁJEK, Bedřich a kol. *Vzdělávací program pro školní družiny. Týdeník Školství - Příloha Školství*. 2007, roč. XV, č. 16. 8 s.

Hnutí Brontosaurus: O nás [online]. 1974-2007 [cit. 2008-03-20]. Dostupný z www:http://www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=15>

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5

JEDLIČKA, Richard, KOŤA, Jaroslav. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 280 s. ISBN 80-7184-555-8

JEŘÁBEK, Jaroslav, TUPÝ, Jan a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. vyd. Praha: Infra, s.r.o. 2005. 111 s. ISBN 80-86666-24-7

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998. 368 s. ISBN 80-7169-195-X

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-494-X

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. X. vyd. Praha: Portál, 1994. 100 s. ISBN 80-85282-83-6

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 104 s. ISBN 80-210-2511-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. aktualiz. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6

PÁVKOVÁ, Jiřina, a kol. *Pedagogika volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-569-5

PRCHAL, Josef. *Vychováváme děti*. X. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 192 s.

Skauting: český [online]. Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2006 [cit. 2008-01-13]. Dostupný z www: <<http://www.skaut.cz/verejnost/skauting.php>>.

ŠTEFLOVÁ, Jaroslava. *Školní družina nesmí být čekárna*. Učitelské noviny, 2007, roč. CX, č. 14, 31 s.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 64 s. ISBN 80-210-0428-2

VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMÉKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. 176 s. ISBN 80-210-0428-2

VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. 122 s. ISBN 80-7041-146-5

Vyhláška MŠMT č. 74/2005. Sb, o zájmovém vzdělávání. Sbírka zákonů ČR, 9. února 2005.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Sbírka zákonů ČR, 24. září 2004.

6 Seznam příloh

Příloha č. 1: Jízdní řád z Liberce-Harcova

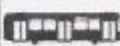
Příloha č. 2: Jízdní řád z Liberce-Machnína

Příloha č. 3: Jízdní řád z Liberce-Ruprechtic

Příloha č. 4: Dotazník

Příloha č. 5: Konstrukce dotazníku

Přílohy

15		LUKÁŠOV - HARCOV kostel - FÜGNEROVA	
		Dopravní podnik města Liberce, a.s., Mrštíkova 3, Liberec 3, Tel: 485 344 111, e-mail: dpml@dpml.cz. Informace tel: 485 344 180.	
			
Min	Seznam zastávek	Pracovní dny	
		Platí v pracovní dny.	
	LUKÁŠOV	04	33n 49n
	x Družba	05	27n
	x Internát	06	17n 48
0	x HARCOV Myslívna	07	14n 48
1	x Kadlická	08	03n
2	x Vřesová	09	00n 56n
4	HARCOV kostel	10	56n
5	Víči vrch	11	56n
6	U Terstu	12	31n
8	Přehrada	13	01n 31n
10	Svobody	14	01n 31n 56n
11	Husova	15	31n
13	Poliklinika	16	01n 31n
15	Šaldovo nám.	17	01n 31n
18	FÜGNEROVA	18	01n 31n
		19	24
		20	13
		21	
		22	48n
		23	
		Sobota	Neděle, svátky
		Platí v sobotu a na Stříbmou a Zlatou neděli. a 24.12.	Platí v neděli, mimo Stříbmou a Zlatou neděli. Neplatí 24.12.
		04	
		05	01n
		06	31n
		07	
		08	16n
		09	
		10	16n
		11	
		12	16n
		13	
		14	16n
		15	
		16	16n
		17	
		18	16n
		19	
		20	16n
		21	
		22	16n
		23	
<p>Na lince platí tarif vyhlášený Dopravním podnikem města Liberce, a.s. Informace o tarifu jsou zveřejněny ve vývěskách a vozích DPML, a.s. Jízda jen s předem zakoupenou jízdenkou. Doplnkový prodej jízdenek u řidiče.</p> <p>Mimořádný provoz: Ukončení provozu: 24.12. v 18.30 hod. 31.12. ve 21.00 hod. Zahájení provozu: 25.12. a 1.1. v 7.30 hod.</p> <p>Zpracováno systémem ORAFIXON © FS software Olomouc 14.11.2007</p>		<p>n - nízkopodlažní vůz x - zastávka na znamení ♿ - bezbarierová zastávka</p>	
Linka číslo: 545015			
Platí od : 1. 12. 2007			

16		NOVINA - OSTAŠOV - FÜGNEROVA	
		Dopravní podnik města Liberce, a.s., Mrštíkova 3, Liberec 3, Tel: 485 344 111, e-mail: dpml@dpml.cz. Informace tel: 485 344 180.	
Min	Seznam zastávek	Pracovní dny	
		Platí v pracovní dny.	
	KŘÍŽANSKÉ SEDLO	04	
	x NOVINA	05	01n
	x Kryšt.Údolí obecní úřad	06	00n 17
	x Kryštofovo Údolí	07	05 16n 30
	x Kryštofovo Údolí lom	08	17 45n
	x HAMRŠTEJN	09	
0	x MACHNÍN žel. zast.	10	30n
2	x Machnín	11	
3	x Machnín statek	12	16n
4	x KARLOV	13	36n
5	x Časkolipská	14	07 30n
6	x Karlovská	15	10
7	OSTAŠOV	16	13 49
8	Ostašov škola	17	29n
9	Kovošrot	18	39
10	Slévárna	19	30n
11	Karlinky	20	58n
13	Františkov sídliště	21	
14	Františkov škola	22	07n 41n
15	Viadukt	23	01n
17	↳ Nádraží	Sobota	
19	↳ Babylon	Platí v sobotu a na Stříbrnou a Zlatou neděli, a 24.12.	
22	↳ FÜGNEROVA	Neděle, svátky	
		Platí v neděli, mimo Stříbrnou a Zlatou neděli. Neplatí 24.12.	
		04	54n
		05	
		06	07n 55n
		07	
		08	
		09	22n
		10	55n
		11	
		12	
		13	
		14	12n
		15	15n
		16	
		17	52n
		18	
		19	55n
		20	55n
		21	
		22	07n 51n
		23	
Na lince platí tarif vyhlášený Dopravním podnikem města Liberce, a.s. Informace o tarifu jsou zveřejněny ve vývěskách a vozzech DPML, a.s. Jízda jen s předem zakoupenou jízdenkou. Doplňkový prodej jízdenek u řidiče. Mimofádní provoz: Ukončení provozu: 24.12 v 18.30 hod. 31.12. ve 21.00 hod. Zahájení provozu: 25.12. a 1.1. v 7.30 hod. Zpracováno systémem GRAFICON © FS software Gnanos 1.3.2007		n - nízkopodlažní vůz x - zastávka na znamení ↳ - bezbarierová zastávka	
Linka číslo: 545016			
Platí od : 1. 4. 2007			

25		RUPRECHTICE sídl. - FÜGNEROVA - BROUMOVSKÁ	
		Dopravní podnik města Liberce, a.s., Mrštíkova 3, Liberec 3, Tel: 485 344 111, e-mail: dpml@dpml.cz. Informace tel: 485 344 180.	
		Pracovní dny Platí v pracovní dny.	
Min	Seznam zastávek		
0	RUPRECHTICE sídl.	00	15nF
1	Hlávkova	01	
2	U Beránka	02	
3	Rychtářská	03	
4	U Jelena	04	25n 52n
5	Ruprechtická	05	07n 22n 37 47n 57
6	Tržní nám.	06	07n 17 27n 37 47n 57
8	Nám.Dr.E.Beneše	07	07n 17 27n 37 47n 57
10	Šaldovo nám.	08	07n 17 27n 37 52n
13	FÜGNEROVA	09	07n 22n 37 52n
17	U Lomu	10	07n 22n 37 52n
18	Sametová	11	07n 22n 37 52n
19	Na Kačírku	12	07n 22n 37 52n
20	Plátenická	13	07n 22n 37 52n
21	BROUMOVSKÁ	14	07n 22n 32 42 52n
		15	02n 12n 22 32 42 52n
		16	02n 12n 22 32 42 52n
		17	02n 12n 22 32 42 52n
		18	02n 12n 22 32 42 52n
		19	02n 12n 22 37 52n
		20	07n 22n 37 52n
		21	07n 22n 37 52n
		22	07n 22n 37 57n
		23	07nF 35nF
		Sobota Platí v sobotu a na Stříbrnou a Zlatou neděli, a 24.12.	
		00	15nF 55nF
		01	45nF
		02	
		03	
		04	42n
		05	07n 37n
		06	07n 37n
		07	07n 37n 52n
		08	07n 22n 37n 52n
		09	07n 22n 37n 52n
		10	07n 22n 37n 52n
		11	07n 22n 37n 52n
		12	07n 22n 37n 52n
		13	07n 22n 37n 52n
		14	07n 22n 37n 52n
		15	07n 22n 37n 52n
		16	07n 22n 37n 52n
		17	07n 22n 37n 52n
		18	07n 22n 37n 52n
		19	07n 22n 37n 52n
		20	07n 22n 37n
		21	07n 37n
		22	07n 37n 57n
		23	35nF
		Neděle, svátky Platí v neděli, mimo Stříbrnou a Zlatou neděli. Neplatí 24.12.	
		00	15nF 55nF
		01	45nF
		02	
		03	
		04	42n
		05	07n 37n
		06	07n 37n
		07	07n 37n 52n
		08	07n 22n 37n 52n
		09	07n 22n 37n 52n
		10	07n 22n 37n 52n
		11	07n 22n 37n 52n
		12	07n 22n 37n 52n
		13	07n 22n 37n 52n
		14	07n 22n 37n 52n
		15	07n 22n 37n 52n
		16	07n 22n 37n 52n
		17	07n 22n 37n 52n
		18	07n 22n 37n 52n
		19	07n 22n 37n 52n
		20	07n 22n 37n
		21	07n 37n
		22	07n 37n 57n
		23	35nF
		n - nízkopodlažní vůz F - končí Fügnerova & - bezbariérová zastávka	
Na lince platí tarif vyhlášený Dopravním podnikem města Liberce, a.s. Informace o tarifu jsou zveřejněny ve vývěskách a vozích DPML, a.s. Jízda jen s předem zakoupenou jízdenkou. Doplnkový prodej jízdenek u řidiče.			
Mimořádný provoz: Ukončení provozu: 24.12. v 18.30 hod. 31.12. ve 21.00 hod. Zahájení provozu: 28.12. a 1.1. v 7.30 hod.			
Zpracováno systémem KELETON © FS software Olomouc 31.3.2008			
Linka číslo: 545025			
Platí od : 1. 4. 2008			

Příloha č. 4a

Ahoj milí kluci a holky,

pro svou závěrečnou bakalářskou práci potřebuji od vás pomoc. Potřebuji zjistit, kde a jakým způsobem trávíte volný čas. Dotazník, který se Vám teď dostává do ruky, mi poskytne informace, které budu zpracovávat jen já a nikdo jiný je nebude moci použít. Nikdo nebude vědět, kdo a jak odpovídal, jelikož dotazník nemusíte podepisovat. Budu ráda, když na všechny položené otázky odpovíte pravdivě. Správnou odpověď označte v nabídce anebo doplňte dle vlastního názoru.

Děkuji za vaši pomoc

Eva Mičková

1. Jsi a) chlapec b) dívka (zakroužkuj a doplň správnou odpověď)

věk.....

třída.....

škola, kterou navštěvuješ / bydliště

2. Kolik času trávíš s rodiči? (zakroužkuj správnou odpověď)

- a) 1 – 2 hodiny / každý den
- b) 1 – 2 hodiny / několikrát v týdnu
- c) kolik chci
- d) málokdy
- e) vůbec

3. Jakým způsobem trávíš volný čas s rodiči? (Můžeš zakroužkovat i více odpovědí)

- a) sport, výlet,
- b) kino, divadlo, koncerty, výstavy
- c) netrávím s nimi žádný volný čas
- d) zájmový kroužek.....
- e) povídám si s rodiči
- f) jinak.....

4. Jaké mají koníčky tví rodiče? (doplň)

matka a).....

b) žádný

otec a).....

b) žádný

5. Děláš některý koníček s rodiči? A který? (zakroužkuj a doplň)

- a) ano - doplň
který.....
- b) ne –proč.....

6. Děláš svůj koníček na základě toho, že ti ho někdo doporučil? (zakroužkuj)

- a) matka
- b) otec
- c) kamarád(ka)
- d) někdo jiný
- e) nikdo

7. Kolik času věnuješ svým koníčkům? (zakroužkuj)

- a) 0 1 2 3 4 5 a více hodin / denně

8. Kolik máš volného času? (zakroužkuj)

- a) 0 1 2 3 4 5 a více hodin / denně
- b) 0 1 2 3 4 5 a více hodin / týdně

9. Kolik času strávíš při sledování televize ? (zakroužkuj)

- a) 0 1 2 3 4 5 a více hodin / denně
- b) 0 1 2 3 4 5 a více hodin / týdně

10. Kolik času strávíš při PC ?

- a) 0 1 2 3 4 5 a více hodin / denně.
- b) 0 1 2 3 4 5 a více hodin / týdně

**11. Jaká sportovní zařízení jsou dostupná ve Vaší vesnici nebo ve městě?
(Můžeš zaškrtnout více odpovědí).**

- a) posilovna
- b) zimní stadion
- c) tělocvična
- d) fotbalové hřiště
- e) cyklistická stezka
- f) něco jiného napiš.....
- g) využíváš je ? ano –
nevyžívám – proč?.....

12. Co děláš rád ve volném čase? (Můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- a) chodím na vycházky
- b) sportuji
- c) hraji si s kamarády
- e) sleduji TV
- f) hraji na počítači hry
- g) internet, webové stránky
- h) poslouchám hudbu
- i) zpívám
- j) něco jiného.....

13. Jaký sport máš nejraději? (volně)

doplň.....

14. Chodíš do knihovny?

- a) často
- b) občas
- c) nikdy

15. Jaký druh literatury rád čteš?(volně)

- a) doplň.....
- b) co jsi v poslední době četl.....
- c) nic nečtu

16. Navštěvuješ ve škole zájmový kroužek?(doplň)

- a) ano
- b) ne – proč?.....

17. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek mimo školu? A kam docházíš nebo dojíždíš? (doplň)

- a) ano - jaký.....
- b) ne – proč.....
- c) kam docházíš nebo dojíždíš.....

18. Co tě vedlo přihlásit se do zájmového kroužku? (zakroužkuj a doplň)

- a) zájem o obor
- b) přihlásil se kamarád - kamarádka
- c) rodiče
- d) někdo jiný.....
- e) nechodím do kroužku.....

19. Jak se dopravuješ na zájmový kroužek? (zakroužkuj a doplň)

- a) dojíždím – autobusem, vlakem
- b) chodím pěšky
- c) vozí mě rodiče autem
- d) jinak.....
- e) nechodím do kroužku, proto nedojíždím

20. Vyhovuje ti trávení volného času s rodiči? (doplň)

- e) ano - proč.....
- f) ne – proč.....
- c) částečně a proč.....

21. Uved' tři koníčky, kterým se nejraději věnuješ? (doplň)

- a).....
- b).....
- c).....

22. Myslíš si, že nabídka kroužků ve tvé škole je dostačující? (doplň)

- a) ano
- b) ne
- c) jaký kroužek ti chybí.....

23. Co dělají ve volném čase tví rodiče?(doplň)

.....
.....

24. Co bys rád dělal ve volném čase, ale nemáš k tomu podmínky? (uved' svá přání)

.....
.....
.....

25. Pomáháš rodičům při domácích pracích? (doplň)

.....
.....

Děkuji za tvé odpovědi

Příloha č.5a

Konstrukce dotazníku pro BP (téma: Možnosti využití volného času dětí v příměstských lokalitách Liberce).

Obsah dotazníku: 25.otázek (8 uzavřených, 11 otevřených, 6 polootevřených)

1. Základní informace o respondentovi (uzavřená)

pohlaví: (uzavřená)

věk: (uzavřená)

třída: (uzavřená)

škola: (uzavřená)

Okruh: Motivace k využití volného času

H1 Je předpoklad, že nabídka volnočasových aktivit v příměstských lokalitách je nižší.

Odůvodnění: Je předpoklad, že nabídka volnočasových aktivit v příměstských částech města Liberce a ve městě je rozdílná. Volný čas dětí se prodlužuje a nabídka volnočasových aktivit v příměstských částech je ovlivněna nižším počtem nabídek organizovaného využití volného času dětí než ve městě.

11. Jaká sportovní zařízení jsou dostupná v místě tvého bydliště? (polootevřená)

12. Co děláš rád ve volném čase? (polootevřená)

16. Navštěvuješ ve škole zájmový kroužek, (otevřená)

18. Co tě vedlo přihlásit se do zájmového kroužku? (uzavřená)

21. Uveď tři koníčky, kterým se nejraději věnuješ. (otevřená)

22. Myslíš si, že nabídka kroužků ve tvé škole je dostačující? (polootevřená)

Okruh: Možnost využívání volnočasových aktivit ve městě

H2 Předpokládá se, že pro děti z příměstských lokalit je dojíždění do Liberce vážnou překážkou při zapojování se do organizovaných volnočasových aktivit.

Odůvodnění: Je předpokladem, že děti z důvodu toho, že bydlí mimo Liberec mají problém s dopravou na volnočasové aktivity ve městě Liberec. Jejich účast na aktivitách je ztížena nedostatečnou dopravní obslužností okrajových částí Liberce, vyšším finančním zatížením rodiny a v neposlední řadě i časovou náročností pracovní doby rodičů.

6. Děláš svůj koníček na základě toho, že ti ho někdo doporučil? (polootevřená)

7. Kolik času věnuješ svým koníčkům? (uzavřená)

15. Jaký druh literatury rád čteš? (otevřená)

17. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek mimo školu? A kam docházíš nebo dojíždíš? (uzavřená)

19. Jak se dopravuješ na zájmový kroužek? (polootevřená)
24. Co bys rád dělal ve volném čase, ale nemáš k tomu podmínky? (otevřená)

Okruh: Způsob trávení volného času

H3 Je předpokladem, že děti z příměstských částí Liberce, volí jiné volnočasové aktivity než děti z města.

Odůvodnění: Je předpokladem, že děti z příměstských částí tráví převážně čas v zájmových kroužcích, které nabízí škola, občanská sdružení anebo volný čas tráví neorganizovaně. Je otázkou, kolik času tráví děti s rodiči a zda je rozdíl mezi dětmi z příměstských částí a dětmi z města Liberce. Děti z příměstských částí jsou více vázány pomáhat rodičům se zvelebováním rodinného prostředí např. péče o zahradu, domácí zvířata, apod. a proto je předpoklad, že mají méně volného času. Bez ohledu na nabídku je však možné, že děti z příměstských i městských oblastí tráví svůj volný čas neorganizovaně.

2. Kolik času trávíš s rodiči? (uzavřena)
3. Jakým způsobem trávíš volný čas s rodiči? (polootevřená)
4. Jaké mají koníčky tví rodiče?(otevřena)
5. Děláš některý koníček s rodiči?A který? (otevřena)
8. Kolik máš volného času? (uzavřená)
9. Kolik času trávíš při sledování televize? (uzavřena)
10. Kolik času trávíš u PC (uzavřena)
13. Jaký sport máš nejraději (otevřená)
14. Chodíš do knihovny? (uzavřena)
20. Vyhovuje ti trávení volného času s rodiči? (otevřená)
23. Co dělají ve volném čase tví rodiče? (otevřená)
25. Pomáháš rodičům při domácích pracích?(otevřená)